

Simon Gregorčič ob svoji petdesetletnici.

(Spisal Peter Bohinjec.)

Ko sem romal l. 1885., ob tisočletnici svetega Metoda, v zlato Prago, zapazim med romarji Slovenci moža, ki se mi je zdel nenavaden. Visoka rast, pokončna hoja, zamišljeno korakanje, duhoviti obraz, dolgi lasje, umna beseda, duhovski ovratnik — kdo je to? — To je pesnik Gregorčič, odgovoré mi. Letošnje poletje naletim zopet na nekem kolodvoru južne železnice na moža podobne vnanjosti. Takoj me popraša prijatelj:

„Kdo je neki ta?“ In odgovoril sem mu: „Simon Gregorčič“. Ponudila se mi je prilika, voziti se ž njim po železnici. Podoba njegova mi je še vedno pred očmi.

Petdesetletnico svojega rojstva je praznoval nedavno ta znameniti mož. Naj se ga tudi čitatelji „Dom in Svet“-a spominjajo ob tej priliki.

Njegov oče je razumen in spoštovan posestnik na Vrsnem, hišna številka 17., pod Krnom na levem bregu bistre Soče. Tu se je porodil Simon Gregorčič dne 15. listopada l. 1844. kot drugi sin. Domači kapelan, Anton Gregorčič, ga je naučil brati in pisati. Ker je bil modra glavica, pošlje ga oče v Gorico, kjer je hodil v šolo. L. 1856. prestopi v gimnazijo. Napredoval je izvrstno, zato je v tretjem gimnazijskem razredu prišel v malo semenišče. Tukaj se je seznanil s prerano umrlim Iv. Stresom in drugimi tovariši, s katerimi se je uril v slovenskem spisovanju, učil srbskega in češkega jezika, prebiral

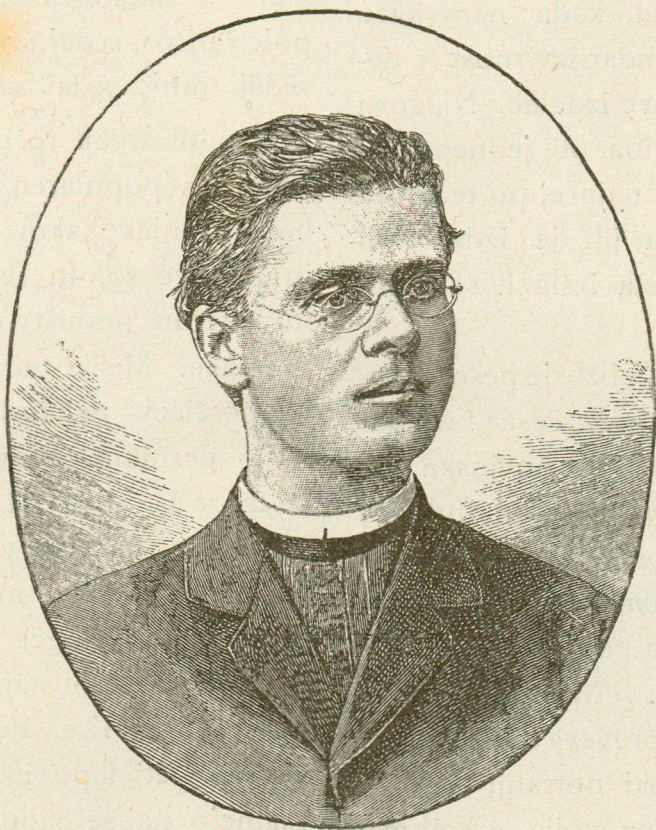
klasike, v poznejših letih premišljal Prešérna. Takrat je jel zlagati pesmi in jih nekaj poslal „Glasnik“-u. Profesor Ivan Šolar mu je vzbudil posebno ljubezen do materinščine in veselje do latinskih in grških klasikov. L. 1864. je prebil zrelostno izkušnjo z izvrstnim uspehom.

Posvetil se je duhovskemu stanu; posvečen je bil dne 20. vinotoka l. 1867. v tretjem letu in l. 1868. je dokončal bogoslovske šole. Na svoji prvi službi kot kapelan v Kobaridu je bil priljubljen zaradi prijaznega in krotkega, pa moškega in modrega vedenja, kot vnet cerkveni govornik. Osnoval je tudi narodno čitalnico, sam sodeloval s poučnimi in šaljivimi govori, uril pevce v petju in tako budil ljudi za narodno delo.

L. 1873. je nastopil kapelansko službo v Rifemberku, kjer je pastiroval do konca l. 1881. Zaradi slabotnega zdravlja se je dal za nekaj časa upokojiti, a že prihodnje leto je sprejel službo vikarja v Gradišču poleg

Prvačine; tu sedaj živi v pokoju v svoji hišici.

To je ob kratkem narisano njegovo življenje. Nič posebnega, kaj ne? Saj je življenjepis brez števila slovenskih duhovnikov podoben temu-le. Kot duhovskega delavca v vinogradu Gospodovem ne pozna slovenski svet Gregorčiča toliko, kolikor kot pesnika. In pesnika Gregorčiča se spominja tudi naš list ob petdesetletnici njegovi. S. Gregorčič je pesnik, kateremu

Simon Gregorčič.

se ne dá med Slovenci na stran postaviti menda noben drug, pred njega pa jedini Fr. Prešeren. On je pesnik prave pesniške narave, lirik v pravem pomenu besede. Posebni znak Gregorčičevih pesmij je lahkota; pesmi mu vró iz srca — dejal bi — same ob sebi. Ta lastnost je pridobila pesniku občno priljubljenost. Isto lastnost imajo tudi národne pesmi. V njegovem pevanju ni nič prisiljenega, nič mučnega, nič težavnega. Ni ti treba razlage, da jih razumeš; ne višje izobrazbe, da si jih prilastiš. Iz naroda so povzete in zato segajo v srcé. Gibčnost, živahnost, raznoterost, izvirnost se ti pokaže, kolikorkrat obrneš list. Sedaj razprostrè peruti domišljija, sedaj pride pesem iz umovanja, sedaj vnema srcé, sedaj razklada neko misel, sedaj pojasnjuje, sedaj dokazuje; sedaj poprašuje, sedaj potrjuje; sedaj drobi, sedaj druží. Nedosežna preprostost veje iz njegovih poezij tudi takrat, kadar nam kaže višje ideje; poljudnost in vendar izvirnost v besedi in zlogu krasí vse njegove izdelke. Njegova pesem je národna in umetelna ob jednem.

Objavljal je svoje pesmi najprej po tedanjih leposlovnih listih, potem pa jih je izdal tudi zbrane v dveh zvezkih, ki sta izšla l. 1882. in l. 1888.

Ako ogledujemo duševno obzorje pesnikovo, opazimo, da je pred vsem „mož časa“: narodnost mu je najljubši predmet. Domovinska ljubezen mu kipi iz srca, in v tej žarni ljubezni ji prerokuje boljšo bodočnost. (*Domovini, Na potujčeni zemlji, V pepelnični noči . . .*)

Nadalje slušamo pesnika kot ljudskega filozofa. (*Človeka nikar, Soči . . .*) Mnogo njegovih pesmij, zlasti prvega zvezka, preveva neko mehko „svetobolje“; v njih sili neki notranji duševni razpor na dan. Toda močna volja pesnikova se mu je ustavljala, zato se nam kaže v drugem zvezku pesnik srčnejšega, krepkejšega in odločnejšega; otresel se je tistega duhomornega pesimizma, katerega so obžalovali nekateri Slovenci. (*Sreča, Čolničku, Pri pogrebu, Cvetice na gomili . . .*) Sploh so pesmi prvega zvezka živahnejše, izvirnejše in preprostejše, drugega zvezka pa resnejše, bolj premišljene in po vsebini višje. — V prvem zvezku se kaže pesnik nestalnejšega, neodločnega in pomišljajočega; vidi se v

teh pesmih dokaj mladeniškega duha. V drugem zvezku pa se kaže odločnega, izkušenega moža.

Ljubezen do bližnjika zná Gregorčič vzbujati s posebno spretnostjo. (*Daritev, Življenje ni praznik, Slovo in naročilo.*) Treba to stran pesnikovo posebej poudarjati, četudi je ta ljubezen v njem deloma združena že z domovinsko ljubeznijo.

Gregorčič je tudi političen pesnik. (*Velegrajska kuga, Blagovestnikom.*) Ker pa politika ni področje pesniško, zato omenimo to stran pesnikovo le mimogredé.

Gregorčič je lirik. S srcem človeškim zná ravnati, kakor hoče. Kemik preлива tekočine iz posode v posodo in druží najraznovrstnejše tvarine: tako preлива pesnik svoja in drugih čustva iz vrste v vrsto, iz misli v misel. Sedaj se zaziblje v sladke sanje, sedaj v resne misli; sedaj poje šaljivo, sedaj resno in tožeče; sedaj viharno, sedaj milo; sedaj sebi, sedaj drugim.

Sploh treba reči, da je postal Gregorčič popolnoma popularen pesnik; njegove proizvode bere učenjak kakor preprosto dekle. Iz srca so in za srcé so. In še več! Gregorčič je vsemu novejšemu pesništvu vtisnil znak svojega duha in zloga. Misli, tudi besede, posebno pa zlog Gregorčičev nahajaš skoro pri vseh novejših naših pesnikih. Prav je, da se pesniki učé od Gregorčiča. A treba, da ga ne posnemajo malenkostno, ampak po duhu. Učili naj bi se od njega najprej misliti. Kaj nam pomaga vodena poezija, če so njene besede še tako uglajene! Potem naj bi se učili lahke in čiste pesniške oblike. Pesnikovanje ni igrača; kdor ne zná peti lepo in milo, rajši naj molči. Navzamejo naj se naposled od njega globoke resnobe. Bodisi, da sodi kdo o Gregorčiču tudi ostreje kakor mi, priznati pa mora, da je volja pesnikova vedno hrepenela po vzvišenih predmetih.

Slovenska lirika je v delih našega Simona Gregorčiča mnogo napredovala. Ali bo sedaj propadala, ali pa bo nov slovenski pesnik na podlagi Prešernovi in Gregorčičevi kot večji veleum združil in razširil obeh vrline, to bo povedala Slovencev srečna bodočnost.

Ob robu leta.

Silvestrove noči poslednji čas
Odveje skoro, kakor dih, od nas.
In Njemu se povrne v večno krilo,
Ki sam brezčasen vlada časov silo.

In mesec, ki na nebu plava bled,
In zvezd mrléčih nedogledni red
In hrib in plan in drevje brezperesno:
Skrivnostno vse nocoj je in slovesno.

Duhá se mojega razteza moč,
Minulosti in dalje gine noč;
Beži telesna sleharna zavira,
Pred mano grob se v šir in dolž odpira.

Obsežen grob, brezdANJI in teman,
Komú odprt, za koga izkopan?
Ob mesecu strmim v obraze blede,
V oči izrazne, usta brez besede.

V pogledih prvim sije nema strast,
Pijana v lica se jim črta slast,
Ob grobu vzdihnejo tako žalôbno
In padejo kot blisk v temino grobno.

Za njimi drugi se vrsté v pogrêb,
Napuh jim tli v očesih in pohlêp;
Zlató jim stiska krčevito roka,
V trenutku jama je požrè globoka.

Upalih lic priplava potlej rôj,
Prepast ga trapi, strast in nepokôj.
Okrvljene roké obupno vije,
Ko večni grob naproti mu zazije.

In sto strahôtnih, zlóčestih duhov
Iz vseh dežel, od štirih vseh vetrov
Pred grobom gnête, se in têsno vzdihá,
Dokler vseh ne ogrne jama tiha.

In črni grob, ko zadnjega sprejmè,
Zapirati se jame in — zaprè.
„Nazaj, nazaj“ zakličem zdajci vneto . . .
Polnočni zvon — na vek končano leto.

Pozabljen je strastí nasmeh in jok,
Zagrêbene krivice skópih rok,
Končana dela kruta in nesveta
V vseh dolgih dnevih kratkega so leta.

Kar videl je storjeno čas bežèč,
Ne more biti nestorjeno več.
Že novo leto v svoji zarji zlati
Začelo je iznova grob kopati.

Anton Medved.

„Dom in Svet“-u ob novem letu.

Sejalec si, le sejaj,
Le sejaj plodne sade,
In seme dobro zvejaj,
Da čisto v zemljo pade.

Le sejaj neprestano,
Obsejaj njivo mnogo,
In seme ná, izbrano:
Ljubezen, mir in slogó!

Če tudi pade zrnje
V osatje ti zavisti,
V sovraštva ostro trnje:
Poslej se že očisti.

Če tudi v trdo skalo
Ti seme mora pasti:
Bo že si pomagalo,
Iz skal rastó še hrasti.

Če tudi koj ne rase,
Ne bo se pozgubilo:
Pa trajno, daljše čase
Bo cvetlo in rodilo.

Če setev tvojo tudi
Čez zimo sneg pokrije:
Pod srenom v črni grudi
Pa vendar žitje klije.

Je lepo, grdo vreme,
Obsejaj njivo mnogo,
Le vzemi v roko seme:
Ljubezen, mir in slogó!

Ko solnce svet pomladi
Iz spon vzbudí ledenih,
Kako rastó nasadi
Po njivah brž strnenih!

Pa če plevel primeša
Med tvoje se nasade,
Naj up ti ne opeša,
Nikar ne gubi nade!

Če dober si sejalec,
Znaš tudi dobro pleti,
In umni kmetovalec
Zna i v grahotnem žeti.

Anton Hribar.

Lepi Tonček.

(Povest. — Spisal Podgoričan.)

I.

V Bistrici se je drugo nedeljo po veliki noči po krščanskem nauku cerkev izpraznila kaj naglo. Moška stran je bila do cela prazna, le na ženski strani je bilo še nekoliko oseb zatopljenih v molitev. Nekaj časa so klečale mirno na istih prostorih, potem pa so začele hoditi od oltarja k oltarju, od postaje križevega pota k postaji, prebirajoč molek ali beroč iz molitvenika in poljubljaajoč svetinje, ki so shranjene na oltarjih. Polglasna molitev, šepetajoče branje, globoko vzdihovanje se je mešalo z oprezno hojo in zapiranjem vrat v prijeten hrup, ki je tajnostno odmeval od visokih svodov in mračnih kotov. Večna luč je včasih visoko zaplapolala, kakor bi se hotela vspeti do nebes. Na omrežju oken je za trenutek obvisela jata vrabcev in glasno vriščala. Skozi okno je prinašal veter posamezne glasove s trga in ono ljubko šumenje ravno ozelenele lipe, ki steza široke veje prav v cerkvena okna. Cerkvena ura je glasno bila štiri.

Žene so zapuščale druga za drugo sveti hram. Skoro zadnja je hitela iz cerkve mlada deklica, takoj za njo se pa vzdigne že starejša ženska, ki je že precěj časa nestrpno čakala deklice. Namignila je bila sicer deklici, a ta bržkone ni opazila migljaja, in zato je morala starejša hiteti za njo.

„Ej, ej, Marjetica, počakaj!“ zakliče pred cerkvijo za njo. „Toliko časa te že čakam, naposled bi mi bila pa ušla! Ej, če je človek zamišljen, pa ne opazi vsega.“

„Oj, strinka, kaj ste vi še tukaj? Nikjer vas nisem opazila. Pa pojdiva, da bo nama pot krajša“, odvrne deklica, ljubko se smehljajoč.

„Videla sem, da iskreno moliš, in prav je tako. Nisem te hotela motiti. Vem, da imaš mnogo prositi Boga in se mu priporočati zlasti sedaj“, naglašaja žena sosebno zadnje besede in ostro pogleda deklico.

Prijazni dekličin obraz oblije lahka rdečica in pokažejo se ji znaki majhne zadrege in nevolje na njem.

„Veste, strinka, mislim, da ima vsak dovolj moliti, ako le hoče. Kdo je brez želja in potreb? Kdo je brez greha? Kdo si je že svest časne in večne sreče?“

„Prav praviš, Marjetica. Modrejša si od marsikatere v tvojih letih. Móli, móli naj človek, vedno naj móli, ker je ubožec na duši in telesu, ker je grešnik, ker je potreben božje pomoči in božjega usmiljenja. Oh, da niso deklice

tvojih let vse takega mišljenja, kakor si ti! Oh, koliko duš se pogubi že v nôri mladosti!“

Globok vzdih golega sočutja se izvije ženi iz prsij.

„Preveč jih obsojate. Bog je neskončno usmiljen in neče pogubljenja človekovega. Mladi svet je tudi še lahkomišljen.“

„Ej, to, to, lahkomišljene so! Meniš, da bi tudi druge tako preudarjale pred možnostjo kakor ti? Meniš, da bi prosile Boga razsvetljenja? Obljubile bi précej na polna usta in težko čakale poroke, naj bi bil zakon potem še tako malo Bogu k časti. — Prav je, da se posvetuješ z Bogom, predno ga vzameš“, zavije žena tje, kamor je bila namenjena izprva.

Marjetica zardi še bolj kakor preje.

„Nič še ni gotovega. Ljudje le več povedó, kakor je res.“

„Ej, kaj bi tisto! Zakaj skrivaš? Brez nič ni, o čemer govori vsa dolina. In ali je kaj ne navadnega? Ako je po božji volji, omoži se vsaka lahko. Ti nisi prva in zadnja menda tudi ne, ako ne bo skoro sodnji dan.“

„Ljudje drugim vedno gospodarijo rajši kakor sebi. Slišali so menda nekaj, sedaj pa govoré in ugibljejo bolj, kakor je treba. Petáček oče so od strani vprašali, ali bi mogli svojega Lukca oženiti pri nas ali ne, toda nihče jim ni obljubil ničesar. Ljudje se pač ne naveličajo kvasiti.“

„No, no, torej je vendar-le res, kar se govori. Nič se ne brani in ne huduj! Lej, vaš oče in Petáč sta si pa tako na roke, da se skoro zvrši, o čemer sta se menila.“

„Pa naj se zgodi, kar govoré, bodo ljudem vsaj jeziki zavezani. Saj to menda ni nič takega, ako se dva vzameta“, zavrne jo Molčinova Marjetica precěj nevoljno.

„Ej, ni ne, Marjetica draga, nič novega, samo da je človek poklican od Boga v zakon. In ali je tebe, Marjetica, Bog res ustvaril za zakon? Ali si to že premislila kdaj dobro? Lej, jaz poznam ljudi! Premišljevala sem tudi tebe in sem prišla do sklepa, da ti nisi za zakon. Lej, moliš rada, cerkve obiskuješ rada, postiš se rada in še marsikaj delaš Bogu k časti. Sedaj počneš lahko, kakor hočeš: toda v zakonu vsega tega ne bo. Časa ne boš imela in morda tudi volje ne; saj vidimo, kako se izpremené one, katere se može, — skrbé le za posvêtno in svoje otroke.“

V teh besedah je tičalo precěj samohvale.

„Uj, strinka, vi preveč slabo mislite in sodite! Kaj bi bilo, ako bi bile vse zakonske žene take, kakor pravite. Lejte . . .“

„Tiho, le tiho! Vidim, da si že vsa v zakonu, ker zakonske žene tako zagovarjaš. Ej, pa jaz bi ti vendar nekaj svetovala, predno se omožiš!“

„I, nu, pa mi svetujte, ker po vsi sili hočete, da se omožim!“

Žena se ozrè na okoli in pravi skrivnostno:

„Ker mene nečeš poslušati, vprašaj vsaj svetnika in se posvetuj ž njim!“

„Svetnika?“ začudi se Marjetica. „Kakšnega svetnika?“

„O, za pet ran! Ne vpij, da te ne sliši kak zloben človek! O moj Bog, kako bičaš svoje izvoljence! Potikati se morajo po kotih, gozdih in samotah! — Oh, oh! — — Ali še nič nisi slišala o velikem svetniku, ki dela čudeže ter zná priklicati celó Mater Božjo iz nebes? O blažene moje oči, ki so ga videle, blažena usta, ki so ž njim govorila!“

Marjetica se je pa čudila razvnetemu ženinemu pripovedovanju.

„Ali se vam blêde, strinka? — Kaj govorite?“

„Da, da, očitajo nam, da blodimo, da norimo, kakor mi sedaj očitaš ti. Oj, ti hudobni svet! Zasljepljeni ljudje niso hoteli poznati svojega — Odrešenika, naši ljudje pa sedaj nečejo spoznati svetnika. Da, da, niste ga vredni vi, ničemerni, popačeni ljudje!“

Póstarni devici so se burno vzdigovale prsi, iz očí ji je sijala razvnetá strast. Grizla in pekla jo je zavest, da njenega občudovanega svetnika neče svet spoznati.

„Kdo pa je to? Saj vas ne razumem!“

„Ali ti še ne veš tega? Le počakaj, da ti povem. Pred nekaj meseci je prišel v naš kraj svet mož. Prišel je, ker nas želi privesti v nebesa. Précej se je zbrala okoli njega tropa izvoljenih, katerih je sedaj vsak dan več. Tudi jaz sem med njimi. Srečna sem tisočkrat in milijonkrat, zakaj on je svet mož. Vidi v dušo človekovo, vidi nebesa, vidi peklo, na njegovo prošnjo se prikaže celó sama Devica Marija. On hoče rešiti vse ljudi pogubljenja, zato jim izbija s svojim bičem vse pregrehe, strasti in izkušnjave. O blaženi bič, kdaj — —“

Molčinova Marjetica je poslušala besedovanje znankino in se močno čudila. Njeno mlado, neizkušeno dušo je obšlo hrepenenje, da bi videla svetega moža, s pomočjo njegove svetosti pripravila se dobro za nebesa in storila vse po njegovem svetu.

„Kje pa prebiva svetnik?“ pretrga govor ženi.

„Nikjer in povsodi. Nihče ni na svetu brez sovražnikov. Celó on, ki je tako svet, ni brez njih. Oj, pa koliko jih še ima! Skrivati se jim mora. Toda Bog varuje svojega izvoljenca hlapcev satanovih, tepe nasprotnike s slepoto, da ga ne iztaknejo. Sedaj oznanjuje čisto besedo raz leco samotne podružnice, drugič se zateče v tiho zavetje vitkih, senčnatih smerek ali v skromno hišo samotnega selišča. Povsodi ga radostno sprejemajo, povsodi ga spremljajo prijatelji in zasledujejo neprijatelji.“

„Pa zakaj ga naši duhovniki ne pokličejo v našo cerkev, ali ga očitno ne pohvalijo, ker je tako velik svetnik?“

„Ej, ti si še nevedna, Marjetica, da tako govoriš. Veš, kaj ti povém: naši duhovniki so mu nevoščljivi. Učé sicer prav in po resnici, svetniki pa le niso. Bog je pa izbral in povelečal s svetostjo ravno našega izvoljenca, njemu je dal posebno modrost, zato se bojé duhovniki, da bi šlo vse za njim, ko bi ga ljudje bolj poznali, nje pa bi zaničevali. Saj so bili tudi farizeji nevoščljivi Kristusu.“

„Ali je pa res svetnik ta mož, strinka, in pravi služabnik božji? Ali dela tudi čudeže?“

„Oh, ti neverjetnost neverjetna! Saj ti pravim, da je svetnik, in čudeže tudi dela, ali jih pa bo, če jih še ni. Le pridi, da ga vidiš in slišiš!“ Te vnete besede so premagale preprosto Marjetico.

„Ali bi mogla k njemu? Ali se morem udeležiti njegovega nauka?“

„Oj, hvalo ti tisočkrat, sv. Duh, za njeno razsvetljenje! — Ali res koprniš iz pravega namena k njemu? Ali nimaš hudobnega naklepa v svojem neutrjenem srcu?“

„Hrepenim videti ga in slišati njegov nauk.“

„Zarôti se, da ga ne izdaš, ako bi zahteval kak sovražnik njegov, naj si bo v kakoršnikoli, četudi v mašniški obleki!“

„Rotim se.“

„Zarôti se pri svoji zavetnici, vseh svetnikih, pri svojem izveličanju!“

„Rotim se“, vzklikne po kratkem pomisleku Marjetica v neizrečeno zadovoljnost sotrudnice svetnikove. Šele sedaj ji pové:

„Ako želiš res videti in slišati svetnika, pojdi v nedeljo popoldne z menoj na Visoke Poljane. Tam boš videla našega velikega, lepega svetnika, tam bo užigala njegova iskrena beseda naša mrtva srca ter jih polnila s pravo ljubeznijo, najlepšimi upi in najčistejšo vero. Tam boš videla in spoznala njegovo izvoljeno čedo, ki koprni nesebično za svojim velikim učnikom.“

„Na Visokih Poljanah? Tako daleč?“

„Oh, daleč? Tak je grešni svet! Taka si ti! Ta pot se ti zdi dolga? Oh, Marjetica, kje so

pa nebesa, kje so! — — Oj, kako daleč, — — oj, kako visoko! Ta pot je v izveličanje.“ —

„Vprašam mater in jih prosim dovoljenja. Saj veste, da mi ni za trud, toda za zamujeni čas mi je. Tako dolgo se ne smem odtegniti od doma, ne da bi povedala materi.“

„Oj, oj, jaz nesrečnica! — Čemu sem izbleknila, zakaj sem te izdala, ti, sveti Tonček, ti, lepi mož!“ zavjeka ženska in se tleskne po čelu. „Ti si hinavka, Marjetica! Oj, oj, oj, zakaj te jaz nisem doslej spoznala! Ti moliš zato, da te vidi svet in te hvali, ti si ničemernica, tebi ni do izveličanja in nebes. — Tebi se toži poti na Visoke Poljane. Ti izdaš veliko skrivnost, izdaš svetnika, ker si tako nemarna, in — — Oj mene! — — Ti ga ne smeš izdati, ti si se zarotila pri svojem izveličanju — —“

„Oj, strinka, zakaj tako bentite, zakaj me obsojate in dolžite? Kaj sem vam storila? S čim sem se pregrešila?“ ustavi preplašena Marjetica zasopljeno ženo.

„Kaj? Ti boš povedala materi, kje bo v nedeljo naš véliki svetnik; mati pové drugim, zvedó sovražniki in po njem bo.“

„Ne bojte se, strinka! Mati moja so pametna žena. Vedó dobro, po čem je govorjenje, po čem pa molk. — Vprašati jih pa moram, ker sama ne smem tako dolgo izostati.“

„Misliš, da bi ne bilo nič hudega, ako zvé tudi tvoja mati?“ vpraša ženska precéj potolažena.

„Prav nič, zvedel ne bo nihče drugi!“

Vznemirjena ženska — Danska Marijanka — je bila povsem potolažena in z vznesenimi besedami je opisovala Marjetici svojega vélikega svetnika, Lepega Tončka, ter jo navduševala zanj, češ, da ji svetuje, kaj naj ukrene, da bi bilo v njeno izveličanje, ali naj se omoži, ali pa naj ostane devica vse žive dni.

Kakor ni noben človek malomaren in ravnodušen, ko resnobno premišluje življenje po smrti, tako se je tudi Marjetica popolnoma odločila posvetovati se s svetnikom o svojem izveličanju. Besede Marijankine so jo prepričale popolnoma o veliki moči in zvedenosti svetnikovi.

„Môli, le veliko môli, v nedeljo se pa gotovo pripravi, da pojdeva na Visoke Poljane“, reče na razpotju Marijanka.

„Storim, kar mi svetujete; potem mi ne bo vest očitala, da nisem dovolj skrbela za svojo dušo. Da pa bode videli, da mi je za izveličanje več, kakor za časno srečo, povem vam, da me je Petáček Luka res snubil, katerega imam sicer prav rada, toda ne vzamem ga, ako ne reče svetnik“, odkrije se Marjetica popolnoma.

„No, vidiš, vidiš, da je le res! Pa si mi hotela vse utajiti. Ej, jaz marsikaj vem. — Kako ste se kaj zmenili?“

S tem vprašanjem je pokazala Marijanka vso svojo žensko slabost. Na jedni strani je kazala toliko skrb za Marjetičino dušo, na drugi je pa hotela vedeti vse posameznosti, da bi brž razložila svojim tovarišicam. Domišljevala si je pa že, da je rešila zopet jedno dušo.

„I, zmenili? Nič še! Saj mi ni za možitev!“ reče naglo Marjetica in krene na pot, ki vodi na Molčinovo.

„Veste, pozno je že!“

„Pa se pripravi, pa môlči, da pojdeva!“ vpije za njo Marijanka. „Petaču pa reci, da ne bo nič, prav nič! Naš véliki svetnik ti bo že oči odprl, da boš videla, kje je pekel in kje so nebesa. — — Veš, pa môli in se priporoči — —“

Ko ni videla več deklice, nehala je vpiti in je ubrala pot v Dane, zadovoljno se smejoč, ker je pridobila zopet dušo za svetnika; nadejala se je, da jo véliki svetnik pohvali očitno.

II.

Po tej nedelji je bila Marjetica nekam otožna in zamišljena, kar je skrbni Molčinovi materi prizadejalo mnogo skrbij. Ugibala in izpraševala je ljubo hčerko o njenem zdravju in, kaj ji je zamorilo vse prejšnje veselje. Ko jo je pa obšla misel, da napada njeno lepo in pridno hčerko kaka zavratna in potuhnjena bolezen ter jo morda pobere v mladostnem cvetju, zgrozila se je ob tej odurni misli do dna duše, da je zaječala in zaplakala. Morda ji pa ni všeč Petáček Lukec, misli si zopet, morda bi ga ne vzela rada, morda gleda po drugem, morda je zato tako čemerna in otožna? Tako je premišljevala, ugibala, skrbela, opazovala in izpraševala hčerko.

Marjetica se je nerada razgovarjala z materjo o možitvi. Dejala je le: „Kakor hočete vi.“ Dasi je bila prav dobra hči, imela je, kakor vsaka deklica, vendar nekaj tajnostij pred materjo. Taka tajnost je bila, da bi ostala rajša samcata, nego se omožila. Za moški svet ni marala, s preširnimi svojimi vrstnicami se ni družila, boljša družba so se ji zdele pobožne samice in osirotele vdovice, kjer se je pogovorila kaj resnega in pametnega. V taki družbi se je bila navzela one vstrajnosti za molitev in obiskovanje cerkvá.

Prilika je nanesla, da sta z materjo sami rahljali njivo za korenje. Ko sta se pogovarjali to in ono, važne in nevažne stvari, obrne mati govor tako-le:

„Ti, Marjetica! nù, kako se ti zdi ta-le Lukec Petáček? Kaj misliš, kakšen je in — —“

Hčerka zardi in še hitreje raztepava osehle grude, da se praši na obe strani.

„Pravijo, da te hoče zares snubiti. Všeč si mi, vé pa tudi, da te ne dobi prazne. Midva z očetom sva pa tudi spoznala, da bi ne bil napačen mož. Kaj se ti vendar zdi?“

„I, kaj naj bi se mi zdelo? — Petáček Lukec res ni napačen, pa kar obesiti se nanj tudi ni nič.“

„Torej ga ne maraš?“

„Tega nisem dejala. Spoštujem ga in rada ga imam. Vendar kar takó se možití — —! Dobro bi bilo vprašati koga.“

„Koga? Ali niso oče moder mož? Ali nama ne zaupaš? Koga bi še vprašala? O Petáčekvih se pa tudi ne vé nič slabega in trdni so, trdni.“

„I, kaj bi tisto! — Oče, vem, da so modri in Petáčekvi dobri, toda to še ni vse. Ali vedó naš oče, kako bi bilo bolje za dušo? Ali pridem s Petáčekvim Lukcem in njegovim imetjem v nebesa? Kaj se vam zdi?“

Mater je iznenadil hčerin ugovor. Preneha in se oprè na bêt.

„Joj, kako si čudna! Kakor boš živela sedaj, tako ti bo po smrti. Razven Boga ti ne more razodeti nihče, kako bo s tvojo dušo v samskem ali zakonskem stanu.“

„To vé svetnik! — In kakor bo presodil svetnik, tako bom storila; ali ostanem samica, ali pa se omožim.“

Mati sklène roki, še bolj iznenajena.

„Kakšen svetnik, za pet ran? Ali blazniš, Marjetica? O kakem svetniku govoriš? Svetniki so v nebesih in ne govore z nami.“

„Tako? Tudi vi ne veste zanj in ga ne poznate? — Ni čudno, zakaj poznajo ga le izvoljenci. Razodela mi ga je Marijanka iz Dan zadnje nedelje popoldne ter mi svetovala, naj se posvetujem ž njim.“

„Kdo je ta svetnik? Kje je? Govôri!“ vzklikne mati vsa razvnetá in silno radovedna.

„Ne povejte nikomur! Tudi jaz sem se morala zarotiti, in lahko bi se godilo slabo moji duši.“

„Molčala bom kakor bêt, kakor ta gruda.“

Odkar ji je Marijanka razodela skrivnost novega svetnika, ustvarila si je preprosta dekliška duša Marjetičina veličastno podobo svetega moža; pred očmi ji je plavala vzorna oseba v nebeški slavi. Zato je materi z lepimi, zvenečimi in prepričevalnimi besedami opisovala svetnika, poveljevala njegova dejanja in grozeča se obsojala njegove sovražnike, ki so v zvezi s samim sovražnikom človekovim — s peklom.

Mati je trepetala in koprnela, zakaj živa hčeriná beseda jo je prepričala popolnoma.

„Ali bom smela v nedeljo k svetniku?“ vpraša hčerka, ko je spoznala, da mati veruje v svetnika ter je zaradi tega prav voljna.

„Kajpak, hčerka moja! Na Poljane je sicer daleč, toda le pojdi! Šla bi tudi jaz, toda obe ne moreva hkrati. Pojdem pa drugič.“

Zadovoljen smehljaj je zaigral na hčerkinem obrazu, in lahek oddihljaj se ji je izvil iz prsij, zakaj odvalil se ji je težak kamen skrbij. Sedaj smé z materinim dovoljenjem do svetnika. Videla ga bo in govorila ž njim. Oj, sreče!

Ugibali sta, kaj poreče svetnik, in hvalili srečno dôbo, v kateri se lahko zvé življenje po smrti, zakaj zdelo se jima je vendar dobro vedeti o posmrtnem življenju, da se človek vsaj pripravi.

Čakali sta obe željno nedelje; Marjetica je koprnela videti vélikega svetnika, govoriti ž njim ter se dotakniti vsaj njegove obleke. Mati je čakala v skrbeh, ali se bo možila Marjetica ali ne. Zaverovana je bila že toliko v svetnika, da bi si ne upala protiviti njegovemu ukrepu. Ugibala je, kako bo potem pregovorila moža, ako odloči svetnik hčerko za deviški stan.

Nedelja je bila krasen dan Marijinega meseca. Nad pokrájino se je razpenjalo vedro sinje nebo, pod katerim je le tu in tam plul majhen oblaček ter je prijetno kalil jednoličnost. Včasih je zapihljajal vetrič ter vzburl žitna polja in travnike; različne žuželke so brnele okoli cvetov in zelenja. Vrta, gozdi in logi so odmevali od ptičjega petja. Mlada pomlad je duhtela opojno vonjavo, ki se tako blagodejno prilega človeku.

Ko so odšli ljudje k popoldanski službi božji, usipali so se drugi od vseh strani na samotno stezo, ki se vije gori na Visoke Poljane do samotnega svetišča sv. Ane. Šli so izvečine posamez, le redko po dva ali po več, ter so hiteli, kakor bi se bali drug drugega, skriivali se ali morda celo sramovali. Med prvimi sta bili naši znanki Marjetica in Marijanka.

Marjetica je bila v obraz vsa zažarjena, srcé ji je bílo, da je je čula ter so se ji zdele prsi pretesne. Razburjala jo je hitra hoja, še bolj pa važni trenutek; saj je bila na potu do svetnika, skoro na koncu svojih želj: videla ga bo, morda celo govorila ž njim. V mislih je zahvaljevala Boga, ki ji je podelil toliko milost.

„Ali greš iz pravega namena? Ali hočeš storiti to, kar ti ukaže svetnik?“ vpraša med potom Marijanka.

„Da! — Zakaj ne bi, ker je v izveličanje moje duše?“

„Govoriš modro! — Imej pred očmi le svoje izveličanje in zmagala boš vse izkušnje in zapeljivce. Kaj porečeta oče in mati, ako jima naš véliki svetnik prekriža račune?“

„Nič! Kaj naj bi rekla? Mati so že itak mojih mislij, in očeta bi ne bilo treba dolgo pregovarjati.“

„Še hvaležna mi boš za moj dobri svèt. — Oh, kaj boš že danes vse videla!“

„Kaj nesete v culi?“

„Dar svetniku.“

„Ali se mora svetniku tudi darovati? Kaj nesete?“

„Kakor kdo hoče in kar more. Veš, naš sveti Tonček zida samostan nekje v daljni deželi za ljudi, ki se hočejo posvetiti le Bogu ter se odtrgati svetu. Prosil je pomoči, in kdor le more, prinese mu kaj ali v denarju ali v blagu. Nesem, kar imam, in to ni, Bog vé kaj, le nekaj jajec. On ne gleda ravno na dar, da le pride iz dobrega srca. In Bog mi je priča, da bi dala vse za svetnika.“

„Sram me je, ker grem prazna. Zakaj mi niste povedali doma, da bi si bila kaj oprtila?“

„Ne skrbi in ne sramuj se! Svetnik se veseli najbolj tvoje duše. On vedno pravi, da je to največji dar, ako kdo daruje samega sebe.“

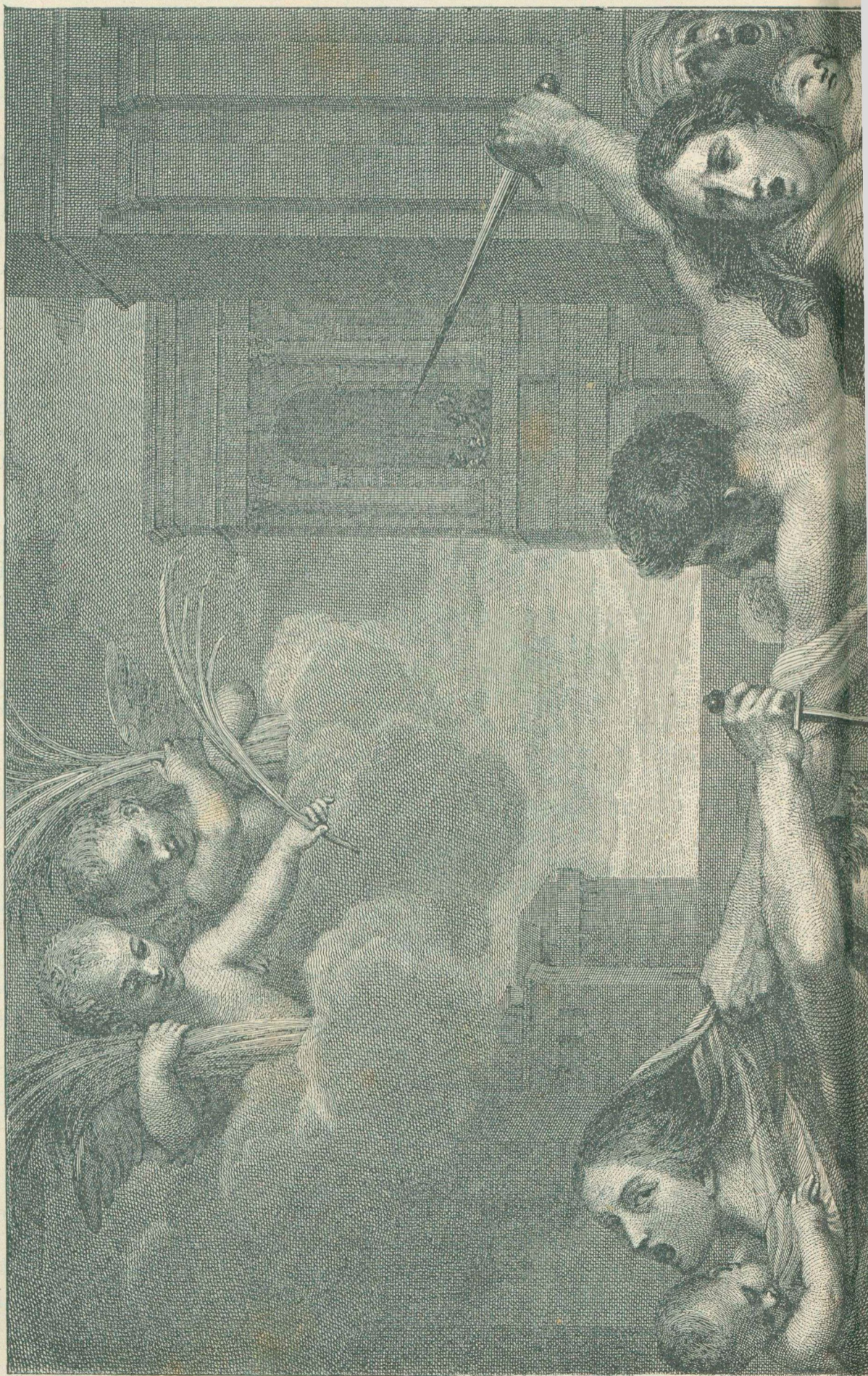
„Jaz sem zanj!“ vzklikne Marjetica.

In hiteli sta, hiteli brez od-mora, da bi bili prej na gori. Motila ji ni senca, niti vabljiva trata, sopihali sta krepko v strmi breg ter prešli marsikoga, ki so mu odpovedale noge ali starost, ali se je pa potil pod otovorjenim blagom, katero je nesel svetniku za samostan.

Čim več znanih ljudi je sta prešla, tem bolj je bila Marjetica nevoljna nase; vest ji je očitala, ker je sodila prej nekatere znance preslabo, sedaj je pa videla, da so že davno pred njo na pravi poti. In modrejša je bila precèj, češ: „Ne sodi nikogar!“ Včasih ob nedeljah popoldne je zgrešila tega in onega pri službi božji, kar jo je neprijetno ganilo, da je dejala sama sebi: Toliko časa bi si pa že utrgal, da bi prišel v cerkev. Sedaj jih je pa prosila v srcu odpuščanja, ker ji je bilo prejasno, da so bili morda še pred njo na

boljšem potu kakor ona, da so si pridobili več zaslug za izveličanje svojih duš.

Najbolj jo je osupnilo in speklo, ko sta došli vdovelega, slokega Janeza, malinarja na Bistrici. Nedolžna Marjetica se je vedno tresla, da bi Janez po smrti svoje žene ne zgrešil prave poti. In ker ga že dalje časa ni videla v cerkvi,

prepričana je bila na veliko žalost, da je že med valovi in vrtinci, ki mečejo svoje žrtve naravnost v pekleno brezno. Tu ga je pa našla, kjer se ga je nadejala najmanj. In vest ji je dejala: Lej, stokrat je boljši od tebe! Oh, kako je stokal, ječal, pihal, znojil se in krivil malinar Janez pod težo debelega boha, ki je

široko jezdil na njegovem hrbtu ter ga bil po nogah!

„Preveč si se otovoril, Janez! — Pretežko neseš“, ogovori ga Marijanka zavidljiva, ker se ne more ž njim meriti.

„Kaj? Tako malo! Nič preveč! Težko pa je, i, naj bo nekoliko za grehe! Povedal mu

Smrt nedolžnih betlehemskih otročičev. (Slikal Guido Reni.)

pa bom, da ne bom več nosil za njim tako daleč po teh strminah, sam naj pride k nam v dolino, pa naj si izbere, karkoli hoče; dam mu itak vse.“

„Ti lahko in pa — sedaj, ko ti je umrla.“

„I, lahko! — Ona je bila res nekoliko posvetna, pa kaj se hoče; sedaj vidim, da bi bilo bolje, ako se ne bi bil nikdar oženil. Sedaj bi se mi ne bilo treba tako potiti za nebesa. Vesta, v zakonu je tako, — tako, — za večnost se stori malo dobrega.“

„Sevé, preveč skrbij! — Teží te, imaš majhen korak. Ne boš kmalu na vrhu.“

„Prvi menda ne bom, do noči pa vsaj upam.“

In pustili sta ga zadaj samega ter hiteli.

„Sama baharija ga je!“ pravi Marijanka. „Iz golega napuha nese cel boh, kakor bi ga ne bilo pol zadosti. Ne vem, kako bo ž njim.“

Deklici se je pa zdel malinar Janez gola ponižnost in svetost.

„Oj, kako sveto in lepo govori!“

„Ti ne veš, kako se sveto govori“, zavrne jo nevoljno Marijanka. „To boš videla in slišala šele danes.“

In še veliko znanih ljudij sta prehiteli, kakor Stóparja iz Zadólja, Ramorja s Hudega, Skončarja z Griča, Beligojko, Kopicško, Veselko, Trdanko in še veliko drugih.

Napósled po dveurni hoji se je pa končala pot, in obstali sta na Visokih Poljanah pred svetiščem svete Ane v senci mogočnih jelk in hojk.

III.

Po nedelji svete Ane prejšnjega leta še ni bilo toliko ljudij v skromni cerkvi, kakor to nedeljo, in prihajali so še vedno.

Ko vstopita naši znanki, ležal je pred oltarjem na stopnicah človek, v rjavo haljo zaviti, in z bosimi, skoro do kolen razgaljenimi nogami. Pred njim je ležala knjiga, katero je prebiral. Včasih je zaječal in vzkliknil: „Molite! Molite!“

In navzoči so povzdignili hripave, od pota in žeje onemogle glasove ter molili iz dna duše; prosili so vzdihovaje božjega usmiljenja. Lepi Tonček je pa le bral iz svoje „svete knjige“ v neumevnem jeziku ter je sedaj in sedaj planil kvišku, sedaj se vrgel na tla ter se zvijal pred oltarjem; sedaj je molil z obupnim, grozečim glasom, kakor bi hotel pregnati hudobne duhove, sedaj je z mehkim glasom ječal, prosil in vzdihoval, kakor bi hotel omečiti Vsemogočnega, da bi izbrisal grehe grešni njegovi čedi. V svetišče so se pa vsipale nove trume, spehane in vznojene, lačne in žejne, izročale darove ter brž poklekale na trudna kolena, da

bi bile tudi one deležne tistega posebnega blagoslova, ki prihaja iz nebes zaradi prošnje tega vélikega svetnika.

Marijanka osupne, ker se ni nadejala že toliko zbranih, in pogleda svojo spremljevalko pomenljivo, češ: „Glej ga! Tu vidiš, kolika je naša čeda!“ Ko izroči Marijanka svoj dar, poklekne v vrsto, zakaj prav pred oltarjem nista mogli klečati, ker so se ljudje tako uvrščevali, kakor so prišli: vsak je namreč hotel biti „svetniku“ najbližji. Marijanka je brž začela moliti z drugimi, Marjetica pa ni bila še tako zbrana in je bolj opazovala. Videla je Tončka, sicer ne v obraz, toda v hrbet, spremljevala je njegovo gibanje z očmi in vlekla na uho njegov glas, ki je sedaj trdo odmeval od cerkvenih sten, sedaj ječal, da jo je bolelo srcé, sedaj prijetno šumel v nekaki daljavi, da se je zdelo, kakor bi šumelo košato drevje okoli cerkve. Motila jo je ženska na desni strani oltarja, ki se je pečala z darovanimi rečmi. Marjetici je bila popolnoma neznana; po obleki in po vedenju se ji je zdela iz gorenjih krajev; prisojevala ji je trideset let. Po oblastnem, toda nič prikupljivem vedenju je Marjetica sodila, da je sestra Tončkova ali vsaj sorodnica. Očito ji je bilo précej, da ima za „svetnikom“ največ oblasti v cerkvi, celó več, nego šentánski cerkovnik, ki je voljno — četudi brez dovoljenja duhovskega — odprl v skrb mu izročeno cerkev ter je sedaj spokorno klečal med množico, upirajoč oči največ v darove. Všeč ji ni bila ženska prav nič, zakaj prikrita zlobnost ji je sijala s preživelega obraza, in hudoben, komaj vidljiv nasmeh ji je zaigral okoli usten, kadar je kak večji dar prijela v roke. Zdelo se ji je, da s svojo navzočnostjo skrni svetost kraja in svetost molitve ter ponižuje „svetnika“.

In še vedno so prihajali ljudje z darovi. Ta je prinesel blaga ter ga položil na kup, drugi denarja ter ga je skromno položil na krožnik, drugi zopet sipal polagoma, da je vsak lahko preštel, koliko zvenceh srebrnjakov daruje za samostan. Marsikdo je zaječal, ker ni mogel toliko položiti, drugi je pa godrnjal sam s seboj o prevzetnosti, napuhu in bahariji. Mnog težko prisluzen ali celó ustom pritrgan dar je bil darovan za bodoči samostan.

Napósled prispè ves moker tudi malinar Janez in zavali svinjski boh k oltarju. Za hip umolkne molitev, ženska pri oltarju se široko nasmehne in celó Tonček pogleda nenavadni dar. Malinar se obriše, globoko se oddahne ter pade na kolena k drugim. Marjetica si ogleda navzoče in z veseljem spozna mnogo znancev, še več vidi pa ptujcev. Sv. Ana je v stični treh župnij, in zato so spoznavalci Tončkovi prihiteli v tolikem številu v samotno gorovje.

Ko precěj časa nihče več ne prispè in se je lahko slutilo, da ne pride nihče več ali vsaj mnogo ne, in so bili ljudje že utrujeni, plane Tonček kvišku, obrne se in pozdravi ljudi:

„Mir vam bodi!“

Množica se zgame in strmi vanj. Marjetica in še nekatere druge so ga videle prvič. Domišljija je bila neizkušeno deklico precěj prevarila. Zdel se ji ni nič nadnaraven, nič svet, nič božji, brez svetniškega svita. Mladi, dobro rejeni Tončkov obraz ni imel nič svetega na sebi. Ostrižena glava, gladko obrita brada in rjava halja, ki ga je pa kaj skromno zavijala, spominjala je meniha.

Sedaj se Tonček ozrè po množici, in zadovoljen je bil, ko je videl nakopičene darove in jih v duhu prilično precenil. Prilizljiv smehljaj mu je zaigral na obrazu.

„Blaženi, tisočkrat blaženi, otroci moji! Videl sem odprta nebesa in tam gori vso nepopisno lepoto, sv. Trojico na prestolu, Mater Božjo, kore angelov in trume svetnikov in še mnogo, česar vi ne umete. In jaz sem prosil samega Boga Očeta za vas, otroci moji. Izprva me Bog ni hotel uslišati, ko pa le nisem jenjal prositi nekoliko prostora za svoje izvoljence, obljubil mi je Bog prostor med drugimi svetniki ter pristavil: „Vsi pridejo sem, kateri te poslušajo in hodijo za teboj.““

Vesel vzdih se razlegne po cerkvi.

„Mati Božja mi je namignila in obljubila: Vidimo se še večkrat. Nadejamo se, da jo vidimo jaz in kateri ste še vsaj nekoliko sveti. Oj, kako se mi trese srce od veselja, ko vidim, da moj vzgled in moje besede niso zrnje na kamenitih tleh! Vi ne mašite ušes mojim resničnim zlatim besedam, ne zapirate src mojim vzgledom, vi mi niste nasprotni in nevoščljivi, kakor so mi naši duhovniki, ne: vi me posnimate, vi hočete biti meni jednaki. Oj, blaženi tisočkrat, otroci moji! Vi hočete biti revni, kakor sem jaz, kakor je bil Jezus Kristus in milijoni drugih, ki se veselè sedaj v nebesih. In jaz vam pravim: prav delate, otroci moji. Proč vse blago, denar, vse imetje, proč, proč, tako daleč, da nikdar ne doseže vaša roka posvetnega blaga. Zakaj duša mora biti brez vsake posvètne želje, mora biti čista kakor solnčni žarek. Tako vam pravim: Videl sem že marsikatero dušo ob ločitvi iz telesa, in povem vam, malokatera je bila čista. Ono, ki je bila navezana na posvètno blago, potegnile so peklenške sile takoj v goreče brezdnno, kjer goré večno. — One, ki so se sicer otresle posvètne imetje, pa bi vendar še rade uživale, pokoré se v vicah. Malo-, malokatera duša je izletela naravnost v nebeške višave. Videl sem tudi dušo, ki se je vspenjala v nebesa izprva lahko, toda čim više,

tem teže; neka sila jo je zadrževala, težila jo, da je naposled telebila iz nebeških višav ter se šla pokorit v vice.“

„Jej!“ začudijo se iznenajeni ljudje.

„In zakaj? Otresla se še ni bila popolnoma posvètne želje, želela je še jedenkrat naužiti se nasladnosti zemeljske, in zato se je morala iti čistit v vice, da zgoré tiste pogubne misli, ki ovirajo dušo pred prestol Najvišjega. Tolaži me zavest, da ne govorim in ne delam zaman; glejte to-le blago, na katero ste bili navezani doslej, toda ste se ga junaško otresli in ga ne marate več. Oj, srečni ste! — Proč vse, vse proč, nič naj vas ne moti na potu v nebesa! Angelska ubožnost vam ne bo prizadejala skrbij. Ali hočete biti, kakor sem jaz? — Ubogi? Čisti?“ —

„Hočemo!“ oglasé se ljudje.

Tonček se nasmehlja zadovoljno in se ozrè zmagonosno po cerkvi.

„Odnosite ta ničvredni kup, da ne zmoti koga mojih vernih, da ne vzbudi posvètne želje!“ reče ženski pri darovih.

Iz zakristije planeta še dve pomagalki, in odnašale so brž lahko in težko darovane darove v stran. Nekateri so se ozirali nekam otožno za njimi, drugi so upirali oči v tla ali pa v strop, da bi jih pač nobena želja, pogubna za sleharno dušo, ne obšla.

In Tonček se je vrgel zopet pred oltar in mrmral iz knjige, da bi pregnal vražiče, ki nastavljajo v takih trenutkih duševnega boja različne vabljive in zapeljive pasti.

Ko so odnesle zadnji darek in pograbile denar, vzdigne se, obrne in pravi:

„Sedaj vas ne moti nobena reč. Vi ste pometalni od sebe, kakor sem vam velel. Oj, srečni! Koristilo vam bo. Iz tega blaga — poslušajte! — stavljal se bo svet samostan, sveto bivališče ljudij, kateri se odpovedó hudiču in vsemu posvètne ter živé le za nebesa. Zato hvala vam tisočkrat, naj vam povrne Bog v svetih nebesih, naj prosijo za vas oni, katerim preskrbé vaši darovi zavetje! Vem, da ni bil to vaš zadnji dar, da prinesete, kar še morete!“

Zamolkel hrup, kakor pritrjevanje, se je slišal med množico.

„Hvalo Bogu! Vaša srca so vosek, vaš razum angelski! Proč, vse proč! Sleharni del vašega imetjeja je poguben za vašo dušo.“

In nekateri so se povzpeli na noge, stopili pred Tončka ter položili predenj še kak denar; nekaj ženskih je izdrlo iz svojih ušes uhane ter jih položilo kot ničemern lišp pred človeka, kateremu je zadovoljno veselje razigravalo srcé in obraz. In to veselje je čez nekaj časa izvabilo njegovim prsim zamolkel vsklik:

„Vi ste moji!“

Razpel je roki široko, kakor bi želel objeti vso množico ter jo pritisniti na svoje veliko, svoje izvoljence ljubeče srcé.

Ljudje so komaj čakali trenutka — starejši so bili že vajeni takih besedij — zakaj planili so k njemu, da bi mu poljubili haljo.

„Za menoj, Marjetica!“ veli Marijanka in se pogumno vrže v gnečo. Z vso močjo razriva s koščenicima komolcema ljudi ter se preriva do Tončka, za njo pa Marjetica. Ko pride do njega, čaka ugodnega trenutka, kateri se ji kmalu ponudi. Ujame Tončkovo roko in jo poljubi. Na to veli:

„Poljubi še ti, Marjetica!“

Plaho in sramežljivo poljubi Marjetica tolsto in gladko svetnikovo roko. Ravno v tem hipu se ozrè Tonček vanjo in zdi se mu takoj, da je ni videl še nikdar.

„Kdo si pa ti, deklica?“ vpraša Tonček in všečno zrè osuplo Marjetico, katera se ni nadejala njegovega ogovora. Vsa je bila zmešana in razburjena. Tonček pa jo je gledal, gledal, občudujoč njeno mlado lepoto, in skoro je zaplapolal v njegovih očeh ogenj, ki je silno nasprotoval njegovemu svetnikovanju. Ozrla se je sicer Marjetica v njegov obraz, toda naglo je zopet pobesila oči, zakaj ogenj, ki je plapolal v njegovih očeh, ni bil čist, to je videla hipoma. Njena duša se je zganila in vstrepetala pred nevidno nevarnostjo.

Marijanka je bila nevoljna, ker Marjetica toliko časa ne odgovori ter s tem silno žali Tončka, ki se je je vendar kot novinke in neznanke tako plemenito usmilil.

„Govôri!“ šepetne ji na uho ter jo sune v stran; ko pa se le še obotavlja, odprè sama trohljive zatvornice svoje zgovornosti:

„Molčinova je z Molčinovega, in Marjetica ji je ime. Devetnajst let je šele stara, pa pravijo, da se bo že možila. Ker vém, da je pobožna skoro kakor mi, razodela sem ji vas ter ji svetovala, naj se posvetuje z vami, predno se moží. Zato sem jo pripeljala; rada bi, da bi bila tudi ona deležna vaše milosti in nebeškega veselja. Vprašaj in prosi svéta! O, naš vodnik in véliki učenik, razodenite ji, kaj naj stori, kako se odloči, da bi ji bilo v izveličanje: ali naj se omoži, ali naj ostane devica ter le Bogu služi.“

„Nezmožen sem takoj odgovoriti na tako imenitno vprašanje. Danes ne morem še povedati gotovo, povem pa v bodoče. A nikar ne dvomi, mlada deklica, o resničnosti moje obljube!“

In radostno položi svojo roko na njeno glavo in jo poboža po licu.

Nekak glasen šum je nastal v cerkvi. Bil je odmev silne zavisti, ki je razjedala duše na-

vzočih zaradi tolikega odlikovanja mlade, neizkušene deklice. Kdo je pač tak junak, da bi v takem slučaju zatrl v sebi zeleno zver? Celó Marijanko je pograbilo, ker je bila prepričana, da je sama zaslužila tako odlikovanje, ne pa Molčinova, ki se je doslej še tako malo vadila svetosti. Potolaži jo Tonček sam, ko jo nagovori:

„Ti si moja najzvestejša pomočnica. Povrniti ti jaz ne morem tega. Imej v spomin to-le: Podobica je, ki ima pet blagoslovov; varovala te bo vsake nevarnosti in vsakega nasprotnika. Ob smrti pa, če jo boš imela pri sebi, zadobila boš ž njo odpuščanje vseh svojih grehov.“

Iz notranjega žepa v halji je bil potegnil malo podobico z raznimi vražarskimi znamenji ob robu in jo dal neizmerno iznenajeni Marijanki. Z veselim strahom jo je vsprejela ter jo poljubila.

Zašumelo je še silneje nalik ognjeniku, predno bruhne z vso silo na dan, vmes so se pa čuli ženski klici:

„Bičaj nas! Bičaj nas!“

„Tako! Tako! — Bič spokorí vsakoga, zato blagor njim, ki hrepené po njem! Prinesite bič! Kdor je grešnik, naj se očisti, kdor je čist, naj se utrdi!“

Zavist se je umaknila boljšim občutkom. Ženske so tekmovalé v bičanju in se hvalile, koliko udarcev katera prenese.

Ko prinese ženska iz zakristije štirivrstni bič, zavihti ga, da zažvižgne, kar je nekatere prav skominalo.

Pričelo se je spokorno bičanje, katerega se moški niso udeležili, pač pa izvečine ženske. Ne bomo opisovali tega žalostnega znamenja lahkovernosti dobrih ljudi na jedni, in malopridnosti Tončkove na drugi strani. Omenjamo le, da so nekateri pametnejši moški zmajevali z glavo in odšli, jeden je celó glasno klical pred cerkvijo: „To je slepar, to je vrag, ki ljudi moti. Grem ga naznanit in zatožit.“ Toda v cerkvi je trajalo spokorno bičanje le naprej skoro do mraka.

Marjetica se ni bila nadejala, da se bo zamudila tako dolgo. Spomnila se je dóma in zbala očeta, kateri še o vsem ni nič vedel. Zato je nevoljna priganjala Marijanko, kateri se pa ni mudilo še prav nič. Tu ji je pomogel iz zadrege Tonček sam, ki je glasno zaklical:

„Za danes smo končali pokoro. Naznanjam vam, da bo naš prihodnji shod v nedeljo na Cikavi. Vi, ki hočete rešiti duše, pridite za menoj in ne pozabite, da je blago najhujša zavornica na potu v nebesa. Povem vam, da gré lože kamela skozi šivankno uho, kakor bogatin skozi

nebeška vrata. Pomislite tudi, da bo hotelo mnogo ljudij v samostan!“

Tonček izgine v zakristijo, ljudje pa zašumé in se usujejo iz cerkve. Hiteli so v oddaljena sela že lačni in žejni. Mnogim je sicer dejala vest, da so ravnali napačno, ko so šli za tem neznanim človekom, a tolažili so se s tem, da so videli in tudi sami dosegli svetost, kakoršne se ne morejo nikdar naučiti od duhovnikov. Kateri duhovnik neki je tako ubožen, tako slabo oblečen, tako oster proti samemu sebi, tako vnet za pokoro in za pravo svetost, kakor ta mož?

„No, sedaj si videla! Ali ti nisem pravila, da so še sveti ljudje na zemlji? Sedaj veš, kaj stôri! Pa kako si mu še všeč, gotovo se bo zate posebno potrudil“, izpregovori Marijanka.

„Nič mi ni dejal, kaj naj storim.“

„I-i, kaj ni dejal, da vrzimo vse blago od sebe? In mož ni blago — posvêtno blago? Veš, mož je pol pekla, dejal je že jedenkrat naš lepi Tonček. Zato se ne smeš omožiti.“

Ker Marjetica ničesar ne odgovori, vpraša ona:

„Ali pojdeš na Cikavo k Materi Božji?“

„Pojdem, ako mi bo mogoče.“

„Zdi se mi, da nimaš pravega razuma za sveto stvar, da nisi nič kaj vneta. Kako je to? Ali je res tvoja pobožnost navidezna?“

Poslednje očitanje je zbôdlo Marjetico. Pobožna bi bila rada, toda Tončku vendar ne more zaupati in verovati. Njegovo početje se ji je zdelo nespodobno za cerkev in celó smešno. „In kdo mu je dal oblast“, vprašala je samo sebe, „da tako dela v cerkvi? Od kod ima pravico, da kliče ljudi skupaj?“ Vendar si ni upala povedati teh ugovorov Marijanki, da ne bi slišala zopet očitanja.

„Bila sem danes šele prvič tukaj, videla sem precèj novega in nenavadnega, zato se ne morem še prav odločiti.“

„Oj, dostikrat je treba priti, potem se človek razvname in utrdi!“

V takih pogovorih sta hiteli v dolino, kjer je Molčinova mati skrbno in radovedno pričakovala ljubljene hčerke, toda oče je robantil, kam se je zateknila, in karal mater, zakaj bolj ne pazi nanjo.

Gori pri Sveti Ani pa ni bilo več sledú one svetosti, ki se je šopirila pred dobro uro. Lepi Tonček se je norčeval iz bebastega ljudstva ter s svojimi osebami uganjal razne burke, katere so bile vredne hčerke pekla. Res, peklo je bilo poslalo „svetega Tončka“, da je motil ljudstvo, kvaro delal sveti veri, jemal duhovščini veljavo, nasprotnikom pa dajal priliko za zaničevanje prave pobožnosti. (Dalje.)

Tlačanje.

(Povest. — Spisal Podravski.)

Na desnem dravskem obrežju, dobre pol ure od Dravograda, stoji podrtina nekdanj slovečega gradú, ki se je imenoval nemški „Puchenstein“, katero ime pa so Slovenci prekrstili na „Pogštanj“. Tikoma pod gradom stoji obširno poslopje, kateremu še dandanašnji pravijo „grajščina“, dasitudi o uradnikih ali velikaših, ki so nekdanj, bivajoč v tem obzidju, stiskali uboge kmete-tlačane, ni danes več ne duha ne sluha. Že so vsi pod zemljo, kamor so morali iti radi ali neradi; med ljudstvom je ostal samo spomin njihovih okrutnostij, s katerimi so se znašali nad podložniki. Gorjé jim je bilo, če niso o pravem času odšteli davka in desetine, ali če so zamudili kak dan „rabote“. Najživeje je še ostal ljudem v spominu poslednji potomec teh velikašev, z imenom Kometar, ki pa je v viharnem letu 1848. izgubil svojo poprejšnjo oblast ter se moral umaknitj drugim, v Marnbergu nastanjenim c. kr. uradnikom. Ker pa tu ne mislim opisovati življenja teh velikašev ali zgodovine njih slovečega gradú, bodi dovolj, da poznamo lastnika samo po imenu.

Grad „Puchenstein“ je imel v zgodovini Slovencev na desnem dravskem obrežju prav imenitno mesto. Skoro vse kmetije, kar se jih nahaja dandanašnji na severozapadnem Pohorju, bile so njegova last. Kmetje, bivajoči na teh zemljiščih, morali so oddajati v grad davek in desetino ter hoditi na raboto. Ta je trajala včasih po več tednov; ker so jo morali kmetje opravljati vsigdar takrat, kadar so imeli sami doma največ opravkov, bila je zanje seveda huda nadloga. Pa tudi sicer ni bila ta rabota nič prijetna. Treba se je bilo le nekoliko zameriti grajskemu valpetu ali premalo nizko se prikloniti gospodu grajščaku, pa so ubogega tlačana pretepli ali celó pobili na smrt. Četudi so tlačanje imeli s seboj svojo hrano, vendar še toliko časa jim gospoda ni privoščila, da bi jo mirno použili.

Uro daljave od pogštanjkega gradú stoji mala, toda prijazna vasica Trbonje. Nekaj malih kmetij, cerkev, župnišče — to je vse. Če so bili okrutnosti in trdosrčnosti pogštanjkih veljakov siti že drugi, oddaljeni kmetje, koliko bolj je mogočnost teh velikašev presedala še

Trbonjčanom! Saj jih je grajska gospôda često obiskavala ter se vtikala celó v njih rodbinske razmere. Možili in ženili so se le, kakor je ukazala in privolila grajska gospôda, ki pa je imela v tej stvari čestokrat svoje pomisleke, zlasti če je bil ženin še krepak in mlad ter sposoben za vojaško suknjo, ali nevesta za preprostega „kmetavzarja“ — prezala. Gospôda je zaukazala, in kdor se je ustavljal njeni volji, značilo je toliko, kakor bi bil nasprotoval volji samega cesarja.

I.

Bilo je jeseni leta 1847. Solnce je prijazno obsevalo opustošena polja, vas in sadna drevesa, na katerih je le tu pa tam še visel kak ormeneli list. Ljudje so spravljali s polja poslednje sadeže ali pa grabili odpadlo listje za steljo po zimi. Tudi pri Podlesnikovih so bili že od ranega jutra na njivi ter so pulili repo. Toda kaj! Kjer je malo delavnih rok, tam se delo neče urno odsedati. Podlesnikova kmetija je bila sicer izmed najvzlednejših v vasi, vendar to leto niso imeli ptujih služabnikov, češ, naj delajo namestu njih otroci, da se že v rani mladosti privadijo dela. Starejši sin Francè je oskrboval živino ter v prostih urah pomagal sestrama in materi na polju, gospodar pa je nadziral delo, kosil, grabil ter popravljaval gospodarsko orodje, če se je pokvarilo. Imel je že nad šest križev na hrbtu, pa na videz je bil še trden. Svoja najboljša leta je prebil med vojaki; njegovo življenje se je že nagibalo proti jeseni, ko se je tu nastanil, kupil si to zemljišče ter se naposled oženil z dovoljenjem gospoda grajščaka. V zakonu je dobil troje otrók, ki so bili sedaj njegova vrla podpora na stare dni, ker so postarana roditelja že lahko v marsičem nadomestovali. Toda to njegovo zakonsko srečo je kalila čimdalje mučnejša skrb za sina Franceta; bližal se je namreč onemu usodnemu dvajsetemu letu, ki tolikokrat razdere srečo in mir marsikatero rodbine in' hiše. Mislil je in mislil ter naposled pogodil nekaj, kar je spoznal za najprimernejše, da se za zmerom odkriža skrbij, če se mu le posreči.

„Lep dan imamo“, rekel je svoji ženi, ki je pobirala izpuljeno repo v jerbas ter jo nosila na blizu stoječi voz, „toda bojim se, da utegne biti poslednji dan babjega leta. Vreme se pač kmalu izpremeni in prej, nego si želimo, dojde zima in potem — —? Kaj praviš ti na to?“

„Jaz?“ začudi se žena. „Tudi jaz mislim tako, zato pa tako hitim, ker bi rada, da spravimo danes repo pod streho. Samo to me boli, da sem že tako opešala in nimam več tiste moči kakor nekdam.“

„Veš kaj?“ nadaljuje gospodar, ter se ozrè po otrokih, ali niso nemara preblizu, da ne bi slišali njun razgovor, „starost se bliža, starost, in dobro bi bilo, ko bi si mogel človek na stare dni nekoliko oddahnuti. Toda zdi se mi, da za naju se šele sedaj bliža pravo trpljenje. Kolikor koli pogledam našega Franceta, vsigdar se mi uriva slutnja, da ga kmalu izgubiva. Zdrav je in močan, dobro se mu bo prilegala vojaška suknja.“

„Ne govôri mi tega“, odvrne žena, „saj veš, da me že ob tem spominu strah pretresa. Pa — ali se res ne dá pomóci? Če si nosil vojaško suknjo ti, potem vendar ni treba, naj jo nosi še tvoj sin. Poskusi no, če bo šlo, da ga oprostiš!“

„To sem se tudi namenil in upam, da mi ne izpodleti“, odgovori gospodar. „Ne smem odlašati. Če bomo danes s to repo gotovi, pojdeva kar jutri v grajščino, kjer dam prepisati nanj svojo kmetijo. Potem ga mi vsaj ne vzamejo k vojakom.“

„Bog vama daj srečo!“ odvrne oveseljena žena. „Pa kmetija sama ga ne bo držala; treba bo, da se tudi oženi. Oženjenih ne bodo jemali.“

„Nù, naj se pa še ta predpust, če hoče! Za nevesto mu menda ne bo sile.“

„Ali pa veš, katero bi jaz najrajša imela za sinaho pri hiši?“ vpraša žena ter moža pozorno pogleda. Ko pa ta zamišljen le molči, reče sama:

„Kosovo Lucijo, saj jo poznaš. Boljše ne najdeš, če jo tudi greš iskat križem sveta. Dote ne bo imela premnogo, ker je doma veliko otrók, toda denarja nam ni treba. Francè bo potreboval le pridne in delavne gospodinje, in taka je Lucija od pête do glave. Pa tudi čedna je in ravno oni le dan mi je pravila, da bi šla rada kam prav daleč, samo da pride temu grajskemu valpetu izpred očíj. Za trdno vem, da rada vzame Franceta.“

„Če bo le njemu všeč, jaz mu ne branim“, odvrne gospodar ter vzdigne z ženo napolnjeni jerbas, da bi ji pomagal nesti ga na voz. „Meni je samo za to, da ostane fant pri hiši. Tebi sevé ne bo sile, če ga vzamejo, ker imaš še deklini, toda jaz nimam nikogar, ki bi kaj opravil namestu mene; sam pa sem že tudi star in slab.“

„Meni ne bo sile, praviš!“ začudi se žena, nesoč jerbas k drugemu kupu repe. „Káko srce bi morala vendar imeti, da bi se mi ne stožilo za odešlim otrokom? Če ga vzamejo, verjemi mi, da je Francè za naju izgubljen. Kaj naj počnemo same ženske pri hiši?“

„Pa ga povprašaj, ali mu je všeč, da se oženi“, naroči ji gospodar. „Toda to stôri kmalu, še nocoj, ker morda jutri vse ob jednom opravi.“

viva. Grajščak bo morda povprašal, ali ima nevesto že izbrano, kakor je njegova navada. Če mu bo po godu, privolil bo, da se oženi, in nadležne skrbi bo konec.“

„Saj ga tudi povprašam takoj, samo dvomim, pojde-li to tako gladko, kakor želiva. Če bi tudi grajščak privolil, upiral se bo valpet, ki jo namerja dobiti v kremplje. Toda Bog daj, da se motim.“

„Kdo se bo brigal za valpeta, samo če sta ona dva drug za drugega“, odgovori Podlesnik ter pomaga odnesti vnovič napolnjen jerbas na voz. Ker pa je bil ta že poln, pokliče gospodar Franceta ter mu naroči, naj skoči domov po živino, da voz domov odpelje.

Francè je hitel ter kmalu dospel na polje z voloma in drugim praznim vozom. Ko je peljal polnega, naložila sta oče in mati zopet praznega, sestri pa populili še ostalo repo na njivi. In predno se je solnce skrilo za vrhove, bila je njiva prazna ter nujno delo dokončano. Mati je pripravljala večerjo, Podlesnik pa je odšel na kratek pogovor k sosеду Kosu, želeč potihoma zvedeti, ali res misli sosed kmalu možiti svojo hčer, ali jo rajši pustiti za nekaj časa na ptuje. Francè je po dovršenem delu odgnal vola na trato, da sta se še malo popasla, sam pa se je brezskrbno oziral po okolici, da bi videl, kje imajo še kaj pridelkov na polju. Niti slutil ni, kaj sta mu namenila oče in mati. Močno pa se je začudil, ko ga je pozvala po večerji mati v sobico ter mu rekla:

„Oče so mi rekli, da pojdetaj jutri na Pogštanj v grajščino, da dadó prepisati nate kmetijo. Radi bi te rešili vojaške suknje. Naročili pa so mi, naj te vprašam, ali se boš hotel tudi ženiti, ker potem boš varnejši. Ali že imaš katero izbrano?“

„Kaj vam je vendar prišlo v misel?“ odvrne Francè, in rdečica mu pokrije lice. „Saj nisem mogel, nisem smel izbirati, ker sem vedel, da bi bilo vse zastonj. Mislim pa, da za nevesto ni take sile.“

„To tudi jaz mislim, samo nekaj je, kar nas priganja, da ne preišljujemo dolgo. Grajščak bo hotel vedeti, katero misliš vzeti; če mu že jutri poveš, morda vama takoj dovoli. Katero bi torej hotel vzeti?“ sili vanj skrbna mati.

„Če je tako“, odvrne Francè, „povem vam, da nečem nobene druge, kakor Kosovo Lucijo. Če mi mislite vsiliti katero drugo, pa rajši pustim kmetijo ter grem k vojakom.“

„Kosovo Lucijo!“ začudi se mati vsa vesela, da je sin tako pogodil njeno željo. „Nù, bomo videli. Mislim, da se bo rada možila, ko ji valpet dela toliko preglavice.“

„Kdo bi se brigal za valpeta, saj nismo v njegovem strahu!“ odgovori Francè ter stisne pesti. „Če bo kdaj moja, potem ne bo hodil več za njo. Saj ni samo ona na svetu.“

„Prav, prav, in znaj, da bi tudi meni bila ona najbolj všeč. Sedaj pa pojdi po očeta, ki so odšli h Kosu, in če se ti zdi, pa se še kaj pomenita o tej stvari.“

Francè se urno zasuče na pèti in z brzimi koraki odide k sosеду. Bil je res kaj zal in krepak mladenič, da ga je bilo veselje videti. Misel, da kmalu postane gospodar, da si poišče tovarišico življenja in tako odide vojaški suknji, pospeševala je njegove korake, da si je bilo to nepotrebno, ker k sosеду itak ni bilo daleč. Mati je zrla za njim, ko je stopal po veži, potem pa je šla pomivat posodo in pripravljat večerjo za očeta. Radovala se je v duhu, da kmalu pridobé v hišo izvrstno gospodinjo: računala je, kako in kje bodo še zboljšali gospodarstvo, koliko prašičev bodo redili, in osnovala več podobnih načrtov. „Samo, da bi se le Lucija ne branila“, mislila si je, „zakaj katere druge si ne želim k hiši.“ Pospravivši vse v kuhinji, odšla je v sobo, kjer sta obe hčeri lupili krompir, in tu molila dolgo večerno molitev, ne pozabivši vplesti va-njo tudi prošnjo „za dober namen“, in ta namen ji je bil: srečna ženitev njenega sina. Ko po končani molitvi očeta in Franceta le ni bilo domov, naroči deklicama, naj še nekaj časa čujeta, če nista preveč trudni, češ, da tudi sama pojde pogledat, kaj imata, da nobenega ni več nazaj. Deklici sta res nekaj časa bedeli; ker pa se izmed onih nihče ni vrnil, šli sta naposled leč, čudeč se, kako more človek po težkem delu tako dolgo vasovati. Revici nista znali, da bo ta korak odločilen za vse življenje njenega brata. Kmalu pa sta zaspali in le kakor v sanjah čutili, kdaj so se vrnili oni trije.

Med tem pa so imeli pri Kosovih naši znanci važne pogovore. Lucijina roditelja nista nasprotovala snubcu, ker sta poznala Podlesnika in njegovo rodbino kakor sama sebe ter bila le vesela, da sta dobila za Lucijo tako bližnjega ženina. Dogovorili so se torej do dobra, koliko preužitka bodeta dobivala Podlesnik in Podlesnica, koliko dote prinese nevesta k hiši in kdaj se ima obhajati svatba. Ni se torej čuditi, da Francè to noč ni mogel zaspiti, ko je prišel domov z očetom in materjo. Vse mu je bilo tako nenadno in nepričakovano, da mu je razburjalo glavo in odganjalo spanec. Še predno je svitalo, bil je že po koncu ter šel pokladat klaje živini, potem pa je zdirjal za kratko časa k sosedom. Tu je našel Lucijo že v kuhinji, izpregovoril ž njo par besedij ter dobil od nje v dar vršič rožmarinov.

II.

Gosta megla je pokrivala vso podravsko dolino, ko sta se napotila Podlesnik in njegov sin proti Pogštajnu. Oba sta bila prazniško opravljena, dasi ni bila nedelja; sin Francè je imel tudi rožmarinov vršič za klobukom. Bil mu je ta vršič v znamenje obljube in v zastavo, da hoče Lucija biti njegova vse žive dni, da jo torej smé imenovati grajščaku kot svojo nevesto.

Srečen mladenič! Vso prebedelo noč si je zidal gradove v oblake ter si domišljjal, da je ni sile, ki bi mu jih mogla razdreti. Biti sam svoj gospodar, imeti na svoji strani tako marljivo in zalo ženico, kakor je bila Lucija: kaj si naj mlado njegovo srcé poželi še več? Res, da ga je mikalo včasih pogledati nekoliko po svetu; res je, da bi imel za to največ prilike, ko bi postal vojak: toda take sreče, kakoršna ga je čakala doma, ne bi zamenjal sedaj z najvišjim vojaškim dostojanstvom. Čutil je, da bi mu bilo neizrekljivo hudo, ko bi ga sedaj odtrgali od domačega ognjišča, od ljubljene neveste in rojstvene vasi ter ga pognali v daljnji svet. In da se to ne zgodi, zato se hočeta potruditi pred vsem njegova skrbna roditelja. O, kako jima je hvaležen, kako iskreno ju zato ljubi! Najrajši bi bil kar sam dirjal na vso sapo proti grajščini ter kmalu dovršil to, kar je treba še opraviti. Toda niti za korak se ni hotel oddaljiti od svojega očeta, ki je po polzki poti težko stopal ter moral večkrat obstati, da se je oddahnil.

„Moje nogé niso več za hojo“, zamrmral je nekaterokrat, ko se mu je spodrsnilo toliko, da je malone padel. „V mladih letih je bilo drugače. Skoro polovico Evrope sem prehodil, pa še doslej nisem izkusil, kako nogé bolé. Že vidim, da bo treba kmalu misliti na odhod s tega sveta, zato bi rad še poravnal svoje stvari, dokler še morem. Da bi nama le grajščak ne delal ovir!“

„O smrti mi še ne govorite, oče“, odvrne Francè otožno, „saj imáte še ob čem živeti. Počakajte, ko jaz prevzamem gospodarstvo, ko se oženim, ne bo se vam treba več toliko truditi, in lahko boste počivali. Ker pa se čutite slabega in ste se že toliko pehali po svetu, ne bo nama nasprotoval tudi grajščak; saj bo njegova škoda, če mu nihče ne bo hodil več na raboto. Ker pride večkrat k nam, dobro pozna naše razmere.“

„Ravno to tudi je, kar me nekoliko skrbi“, reče Podlesnik ter si obriše potno čelo. „Ljubše bi mi bilo, ko bi jih ne poznal tako dobro. Mati je že včeraj rekla, da dvomi, bo-li on sploh dovolil ti ženiti se, ker mu bržkone nevesta ne bo ugajala. Zlasti bo hudó, če je res,

da jo zalezuje njegov valpet, ki ni trohice boljši od samega hudirja.“ To rekši, seže v žep, iz katerega privleče tobačnico, da si s tobačnim prahom razvedri mračno glavo.

„Nič se ne bojte, oče“, jame ga tolažiti Francè, ki ni mogel umeti, zakaj bi bil kdo tako hudoben, da bi oviral svojega bližnjega v sreči. „Valpet se je Luciji morda res laskal, kakor je navajen, ker si je mislil, da se tudi ona zateleba vanj. Sedaj pa, ko vidi, da je njegov trud brezuspešen, izbil si jo bo iz glave; saj ne more biti drugače. Nalašč nesem s seboj ta rožmarin, da se malo pobaham pred njim, ker vem, da bo ves zelen, ko ga zagleda.“

„Torej ti ga je dala Lucija?“ vpraša oče ter pogleda po Francetovem klobuku.

„Da, danes zjutraj, predno sem se napravil na pot.“

Oče ga nekaj časa gleda, naposled pa reče:

„Jaz bi ti svetoval, da ga rajši spraviš, ker morebiti ga šele prav razkačiš ž njim, kakor purana z rdečim robcem.“

„Ko bi ga tudi, skrival ga pa ne bom. Kaj mi more? Čeprav se dela ošabnega, vendar vsemogočen še ni.“

„Čuvajva se le, da si ne nakopljeva njegove jeze“, zabičuje oče, ter jame zopet urneje stopati poleg sina. Nista pa že imela več daleč, ker gozd, po katerem ju je vodila pot, postajal je čimdalje redkejši, précej za gozdom na planjavi pa je stala grajščina.

Ko dospeta kraj gozda, pridrvi jima nasproti grozno lajajoč velik pes ter jima renčeč pokaže svoje bele zobé. Zagnal bi se bil vanja, ko bi se ne bil ozval glas valpetov, ki je stal na pragu.

„Nù, kaj pa je vaju prignalo takó zgodaj?“ vpraša ju na videz prijazno valpet, ko se mu približata. „Veselilo me bo, če vama morem s čim postreči.“

„Zahvaliva, gospod!“ odvrne ponižno Podlesnik ter se odkrije. Tudi Francè se stegne po svoj klobuk, ne meneč se za to, da s tem obrne valpetovo pozornost na rožmarinov šopek.

„Če ste tako prijazni, gospod“, nadaljuje Podlesnik, „popeljite naju h gospodu grajščaku, katerega sva prišla nečesa prosit. Kaj ne, mi-lostljivi gospod so v svoji sobi?“

„Gospod še niso vstali“, odvrne valpet. „Če pa le hočeta ž njimi govoriti, morata počakati. Stopita v to-le pisarno ter sedita.“

„Nù, pa počakava“, odvrne oče ter stopi za valpetom v sobo. Précej za njim je vstopil tudi sin Francè. V pisarni zagledata nekaj miz, za katerimi sta sedela dva pisarja ter nekaj čečkala na papir z dolgimi gosjimi peresi. V jednom kotu je bilo v odprti omari nakopičenega mnogo papirja in nekaj debelih knjig, v drugem poleg

peči pa nekaj slamnatih stolov. Podlesnik, stopivši v sobo, prijazno pozdravi pisarja, in ker se nista zanj zmenila, poišče si prazen stolec ter sede; istotako tudi Francè, ki pa je že pred vrati snel klobuk ter ga vrtel med prsti.

Valpet se je delal, kakor da gré buditi grajščaka; toda ni se drznil tega storiti, ker bi bil s tem prišel v hudo zamero. In dolgo sta morala čakati naša znanca, predno je stopil grajščak, gospod Kometar, v sobo.

Naša znanca vstaneta s sedežev in se globoko poklonita, želeč gospodu dobro jutro. Grajščak jima le nekoliko odkima z glavo, potem pa stopi k pisarjema, da pregleda njuno delo, in šele čez nekaj časa se približa Podlesniku.

„No, kaj te je privédlo sèm?“ vpraša na videz radovedno starega kmeta, katerega je dobro poznal, ker je bival v njegovem obližju. „Davek si mi že plačal, ženil pa se menda ne boš, ker še nisi vdovec in si že nekoliko prestar.“

„Star sem, milostljivi gospod, star in na ženitev res več ne mislim. Pa tega-le svojega sina, če milostljivi gospod dovolite, oženil bi rad ter mu danes v ta namen izročil svojo kmetijo.“

„Ta je pametna“, odvrne grajščak ter pozorno pogleda Franceta. „Saj za tvoja stara leta bilo bi pač bedasto, ko bi se še pehal z gospodarstvom, zlasti ker je imaš komu izročiti. Toda samó ne vem, če pojde to tako gladko. Tvoj sin bo moral še poprej k novačenju.“

„Ponižno prosim, milostljivi gospod: če vi dovolite, da mu izročim kmetijo, tega menda ne bo treba. Saj je ta jedini sin izmed mojih otrók; imam samo še dve hčerki, ki sta vrhu tega še dokaj mlajši. Midva z materjo sva že oba priletna in potrebna podpore na stare dni. Blagovolite biti, milostljivi gospod, tako dobri ter dovolite, da mu izročim kmetijo, ki ga bo držala.“

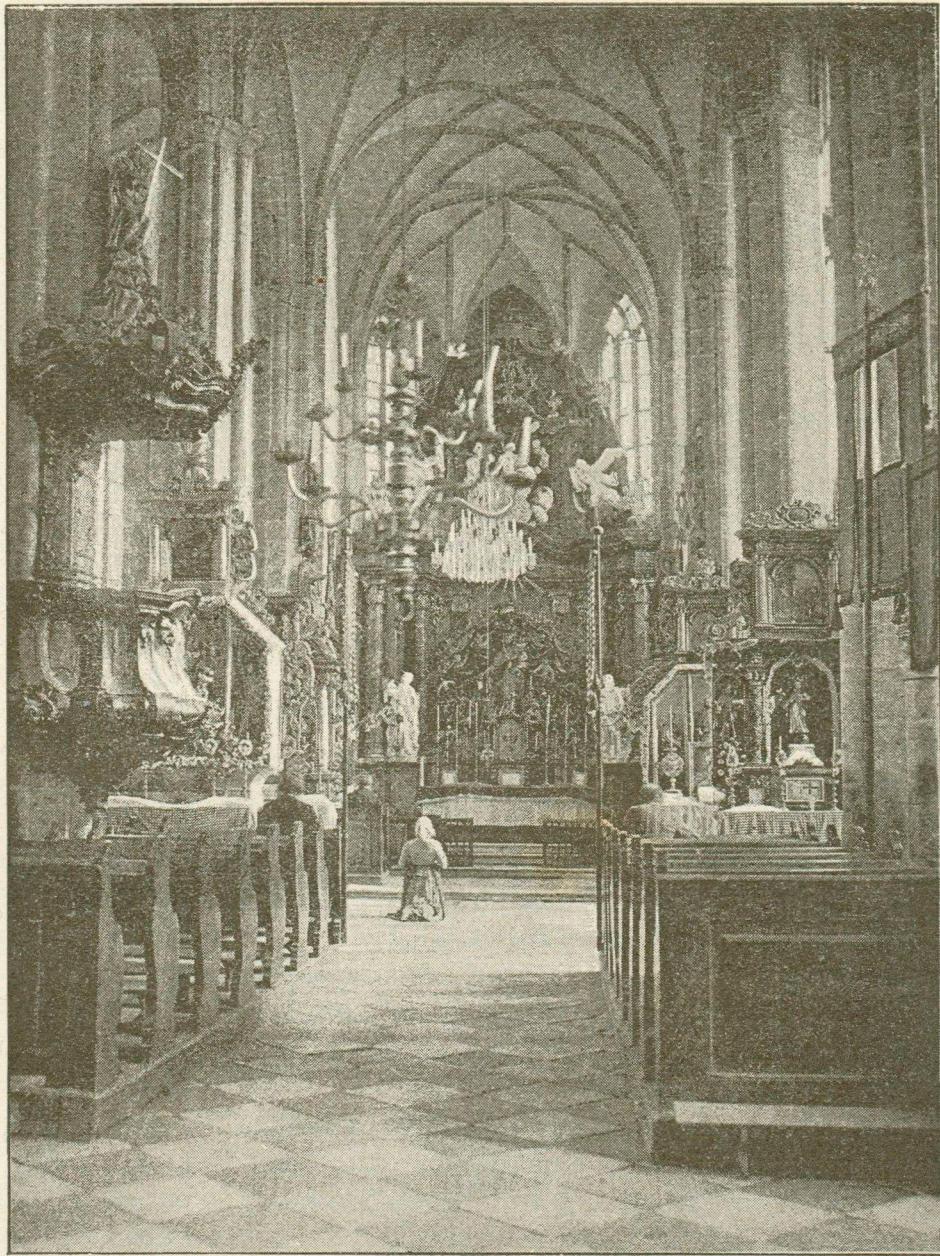
Grajščak nekaj časa premišlja, gre parkrat sèm in tje po sobi, naposled pa pozove valpeta ter mu reče:

„Tebi so dobro znani prebivalci v Trbonjah, torej povej, ali je resnica, kar govori ta kmet, da ima samó jednega sina, druge pa da so deklina?“

„Resnica je, kar pripoveduje“, odvrne valpet ter uprè pogled v Francetov klobuk. Šele sedaj je bil zapazil oni rožmarinov vršič.

„Hm, ti mu izročiš kmetijo ter ga oženiš“, jame govoriti kakor sam s seboj grajščak, „potem pač res pojde. Rad bi torej dal napraviti pismeno pogodbo, katero naj tudi jaz podpišem, kaj ne! Kje pa imaš priče?“

„Priče!“ ponovi Podlesnik. „Nanje sem pa bil res pozabil, ker nisem niti vedel, da bodo

Notranjščina cerkve na Ptujski gori.

tu potrebne. Morda bi pa gospod valpet hotel biti za pričo?“

„Lahko, ker te dobro pozna. Le povej, kako ste se dogovorili zastran preužitka, ta gospod bo pa pisal.“ Ob teh besedah pokaže grajščak na pisarja, ki je sedel pri najbližji mizi ter mahoma vzel pôlo papirja, da na-njo napiše dogovorjeno pogodbo.

„Poprej si rekel, da hočeš sina oženiti. Ali pa ima nevesto že izbrano?“ vpraša grajščak.

„Ima jo, in če milostljivi gospod želite zvedeti, pa povem, da bo Kosova Lucija njegova žena.“

Komaj je izrekel mož te besede, obledi valpet kakor zid, pa mahoma se zopet ojunači ter z ostrim pogledom pomeri Franceta.

„To je ona čedna deklina“, nadaljuje grajščak, „o kateri gre govornica, da ji daleč ni jednake. Nù, dobro, naj jo pa vzame, če misli, da bo srečen ž njo.“ Zopet stopi k pisarju ter mu nemški pové, kako naj piše pogodbo, nato pa odide s počasnimi koraki iz sobe. Mahoma pa jo pcedi tudi valpet za njim.

Kaj sta se zunaj dogovorila, tega nista slišala Podlesnikova. Jela sta hvaliti v duhu Boga, da pojde, kakor je videti, vse tako gladko. Pisar si je bil že pripravil pero ter menil že kar začeti pisati, ko se vrata hipoma odpró in grajščak stopi v sobo.

„Veš kaj, stari“, pravi, obrnivši se k Podlesniku, „iz te moke ne bo kruha. Prenaglil sem se, tvoj sin mora poprej k novačenju. Ko bi jemal katero drugo, pa bi šlo; toda Kosovo Lucijo — tega pa res ne morem dovoliti.“

„Jaz bi si pa drznil misliti, da milostljivemu gospodu ni mnogo na tem, ali vzame to ali drugo, saj bo sam živel ž njo“, jame se opravičevati Podlesnik. Pa kmalu se je kesal izgovorjenih besed, zakaj grajščaku se naježé obrvi in oči zaleskečejo.

„Ti mi še ugovarjaš — ka-li!“ zarohni nad kmetom. „Kdo pa si? Ali si že pozabil? Tvoj sin pa mora k novačenju, tu ne pomaga več ni bev ni mev. Če bi se mislil v določenem času skrivati, gorjé mu!“

„Toda, milostljivi gospod, kaj bo pa z raboto?“ zajeclja bojzljivo Podlesnik.

„Ne besede več; tvoja skrb je, da mi jo opraviš v pravem času, ali pa najmeš koga drugega namesto sebe. Kaj še stojita! Le pojdita, za danes sta že opravila!“

Po teh besedah izgine grajščak skozi stranska vrata, in tudi našima znancema ni kazalo drugega kakor pobrati se od tod. Molcé odideta iz sobe.

Na vežnem pragu srečata valpeta, ki se je zaničljivo smejal in se ob jednom delal nevednega. „Ej, ali je pogodba že gotova, da jo podpisemo?“ vprašal je, da bi lože odvrnil vso krivdo od sebe na grajščaka.

„Le povprašuj, le!“ odvrne mu osorno Podlesnik. „Mari misliš, da ne veva, čegavo je to maslo! Še ni vseh dnij konec, in če tudi Francè ne dobi Lucije, tvoja tudi nikdar ne bo! Le dobro si zapomni.“

Škodoželjno krohotanje mu je bil odgovor.

S počasnimi koraki sta hodila Podlesnik in Francè nazaj proti domu. Oba sta bila čemerna

in molčeča, kakor bi se bala razodeti drug drugemu svoje misli.

„Kaj nama je sedaj početi!“ vpraša Francè očeta, ko je že nekoliko potlačil svojo jezo in sta imela že dober kos pota za seboj. „Sedaj, ko je grajščak tako odločno odbil najino prošnjo, smem pač pričakovati, da kmalu dobim poziv k novačenju, in če ne idem, lovili me bodo kakor divjo zver. Dobro vem, da doma zame ni več obstanka, vojak pa sedaj tudi nečem biti; ta vražji valpet se ne bo bahal, da mi je on pomagal obleči vojaško suknjo. Lucije mu kar tako ne pustim, zgôdi se, kar hoče.“

„Saj sem mu že jaz povedal, da njegova ne bo“, odgovori oče ter si obriše potno čelo. „Toda naj mislim, kakor hočem, vendar nič pravega ne morem pogoditi. Zaradi Lucije bi bilo dobro, da bi bil doma ali vsaj kje tu blizu, toda zaradi vojaščine ni tukaj zate nič varno. Prišla bo zima in ž njo vred tudi lovci, in ujeli te bodo.“

„To se ne zgodi, oče“, odvrne Francè in oči se mu zasvetijo. „Živ se jim ne dam ujeti. Pojdem tje, kamor jih je šlo že mnogo pred menoj — k drvarjem, tje si ta valpet in njegov pomočnik, vozeniški Kašner, ne bodeta upala. Zdrav sem in močan, toliko si bom že prislužil, da se preživim.“

„Stôri, kar hočeš; jaz ti ne branim, ker poznam dobro, kako grenek je vojaški kruh. Toda počakati morava, da pozveva, kaj porečeta k temu mati in Lucija. Vem, obe pričakujeta, da sva vse dobro opravila; sedaj pa bodeta slišali, da je šlo vse po vodi.“

„Da, vse moje nade so splavale po Dravi“, odvrne Francè, in lice se mu tužno zmračí. „In vsega tega je kriv ta valpet, ki ni vreden, da ga zemlja nosi. Pa naj mi ne lazi za Lucijo; pride čas, da še midva poravnava račune.“

Podlesnik ne odgovori ničesar, ker je znal, da sin govori resnico. Odobravati njegovega sklepa, da se kdaj znosi nad svojim nasprotnikom, tudi ni mogel, vedoč, da ga vsak tak korak privéde tem gotovejše k pogubi. Sicer pa sta tudi že dospela na plano, in do vasi ni bilo več daleč.

To vam je bilo doma tarnanje in žalovanje kakor ob pogrebu! Bilo pa je dovolj vzroka za žalovanje, zakaj Francè se ni dal odvrniti od sklepa, da odide v hribe k drvarjem, ker doma zanj ni več varno. Vsem je bilo pa dobro znano, da se taki ubežniki le malokdaj povrnejo zdravi. Takoj drugi dan je odhajal Francè. Mati, zatopljena v solze, navezala mu je v culo nekaj živeža, Lucija pa mu je obesila na vrat blagoslovljeno svetinjico; kmalu mu je bila domača hiša za hrbtom. Francè je hitel v košato Pohorje. Bal se je, da ga bodo takoj lovili, zato je želel dospeti čim najpreje k drvarjem. (Dalje.)

Materi svoji.

Do tebe duh mi plava, draga mati,
 Do tebe moja pesem krila dviga,
 Po tebi želja se mi v prsih vžiga,
 Ki mora ji srcé odduška dati.
 V palači ne prebivaš mi bogáti,
 Slavila ni te še nobena knjiga,
 In sèn, ki drugim zapeljívo miga,
 Ne sanjaš niti ga — o srebri, zláti . . .
 In vèndar moje ti si koprnenje,
 Od tebe ni mi slajšega spomina,
 Kar hrani sôlzna ta mi jih dolina.
 Obudil v tebi Stvarnik mi življenje,
 Na tvojih prsih dete sem počival,
 Ljubezni tvoje blagi mir užival.

Pod revnim krôvom slamnatim rojèni
 Trpljenja zvezda v zibel ti svetila,
 Skrbij meglà v življenju je mračila
 Obraz ti, z znójem težkim orošèni.
 Počitka redki hipi zaželèni! —
 A tare s trudi naj te skrb nemila,
 Voljnó jih nosiš in si jih nosila,
 Ker vse bi mati žrtvovala — mèni.
 Oj, da poleg nebeške bi utehe,
 Ki vedno vpirala okó si vánjo,
 Uteha jaz kdaj mogel biti tvoja!
 Da za ljubezen, grenko skrb nekdanjo
 Sladil bi starost vsaj ti, mati moja,
 V zatišju dragem borne rôdne strehe!

Mudim že dolgo tebi se v ptujini,
 Kamôr sledil nebeški sem dobroti,
 Ki čudno vodi nam nestalne poti
 Z rokó mogočno gôri na višini.
 In toži tebi se mordà po sini,
 Mordà žalôbnih slutenj roj te moti,
 Mordà se duše ta celó polóti,
 Da za vsegdár slovó sem dal očini . . .
 Srcé turôbnim slutnjam ti zapiraj,
 Glej, druga še nad mano čuje Mati,
 Ljubeča bolj od tebe, bolj skrbeča.
 Da svidenja posije nama sreča,
 Do Nje tje gôri v raj nebeški zláti,
 Do Nje za sina mati se oziraj!

Nad zvezdami prebiva v večni slávi
 Najblažja mati, hči najlepša Eve,
 Okó dobrotno v naše vpira reve,
 Bolestna srca s sladkim lekom zdravi.
 In srečen, kdor v Nje milost upe stavi:
 Tolažb pošilja v dušo zlate séve,
 Spreminja solze v bisere kraljéve
 Otrokom svojim v zémeljski puščavi.

In vsem je mati, vsem po zêmlji širni,
 Nikogar Nje ljubezen ne zameta,
 Nò k sebi vabi vse pod šator mirni . . .
 Oj sveta Mati moja na višini,
 Naj tebi tudi bode pesem peta,
 Ki dolgo že zvení v srcá globini!

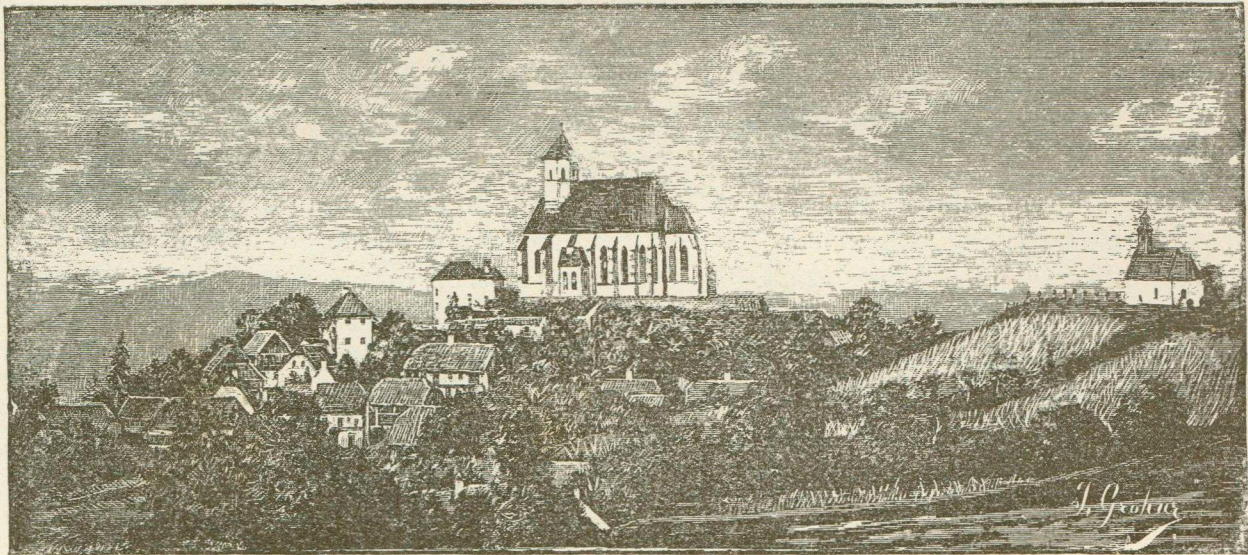
Nezmožen Tebi vredno slavo peti,
 Ki slavo večni Ti pojó duhovi,
 Ki blaženo kličó Te vsi rodovi,
 Kar solnca prijazníva luč jim sveti — ;
 Nevreden v svit krasôte Tvoje zreti,
 Ki zvezdni potemniyo v njem svetovi,
 Ki zor čarôbi klanja se njegovi —
 Le jeden čut naj smem Ti razodeti:
 Ti mati moja si — od rojstva nežno
 Po potu si življenja me vodila,
 Dobrot nebeških cvetje sula náme . . .
 V zahvalo pôje Ti srcé hvaležno,
 V zahvalo bije naj Ti slednja žila,
 Doklêr me groba tiha noč objame!

Srcé so dvojb mi trgale bolesti,
 Ko so detinske mi zbežale sanje,
 Ko sem pred sábo téžko zrl vprašanje:
 Kakó in kam po žitja trdi cesti?
 Tedaj si mèni Ti v ljubezni zvesti
 Življenja svétlo pokazala zvanje,
 Ki duša srečna zdaj plamtí mi zanje,
 Ki se mi lepše, vedno lepše blésti.
 Zató v bodoče duša vá-Te upa,
 Naj potemnjuje žalost jo gorjupa,
 Naj ji veselja sije solnce milo.
 Zató na Tvojega srcá bom duri
 Ob rani trkal in o pôzni uri,
 Ti Mati moja, sládko tolažilo!

Zató, če misliš náme v nizki kóči,
 Zeméljska mati, misel moja draga,
 Ko dan borí z nočjó se in omaga,
 Ko v jutru zopet béli zor napoči;
 Ko zêmljo žejno tare poldan vroči,
 Ko te rosí pri delu znojna sraga,
 Ko ti počitka bije ura blaga,
 Če hip nobén od mène te ne loči —
 Naj misel náme zлива se v molitev!
 Izročaj Materi me ljubeznívi,
 Ki poleg Sina večnega kraljuje:
 Da nad stopinjo mojo vsako čuje,
 Da me v ptujini brani sreči krívi,
 Doklêr me združi s tábo spet — vrnitev!

Mih. Opeka.

Ptujska gora.

Črna gora ali Ptujška gora.

(Spisal Fr. S. Lekše.)

Na goro, na goro,
Na strme vrhé
Tje kliče in miče in vabi srcé!

Na obeh straneh deroče Drave od Maribora do Ormoža se razprostira Ptujško polje, tudi Dravsko polje imenovano. To je za spodnjim Murskim poljem na Štajerskem največja ravnina, katera meri kakih 654 □ milj, ali 65400 oralov. Obrobujajo jo na zahodni in južni plati s svojim vznožjem zeleno Pohorje, potem Velenik, Črešniški in Savinjski vrh ter z goricami in belimi hišicami posajene Haloze do Zavrča, odkoder naprej jo meji Drava. Na vshodni in severni strani Ptujškega polja na levem bregu Drave pa so spodnje Slovenske in znane Ljutomerske gorice. Doline in dolinice pa, katere se iztekajo v Ptujško polje, so: Rogozniška, Pesniška, Savska in Dravinjska. In prav tam, kjer Savinjski vrh deli Dravinjsko dolino od Ptujškega polja, na južnozahodni strani, dobri dve uri hoda od starodavnega Ptuja, ozira se milo okrog po Ptujškem polju in Dravinjski dolini črna cerkev, daleč na okrog znana pobožnim Slovencem po imenih: Črna gora, Ptujška gora, Mati Božja na Gori, kar je vse skupaj Nemcu „Maria Neustift bei Pettau“. Latinsko so jo pa imenovali: „Maria Mater gratiae in monte gratiarum“. Glej, to cerkev in hribček predočuje ti, dragi čitalec, „Dom in Svet“ v slikah.

Idiva torej na „Goro“! — tako namreč v kratko imenuje tukajšnje in bližnje slovensko prebivalstvo hribček, obrasel z drevjem in opasan s hišicami. Sredi trga na vrhu hribčka kipi v nebo veličastna gotska cerkev Matere Božje.

Prejmer stopiš skozi železna vrata na cerkvišče, treba ti prekoračiti nekoliko stopnic. Nad velikimi vrati se vzdiguje zvonik, v spodnjem

delu štirivoglat, v zgornjem pa osemvoglat. Pokriva ga mala začasna streha, katera nikakor ne sodi zlogu. Želeti je jako, da se ta streha prej ko slej zameni z gotsko. Pod zvonikom je mala lopa pred velikimi vrati, kakor je navada pri starih cerkvah. Nad portalom¹⁾ predočuje lep relief „umirajočo Marijo“ obkroženo od apostolov. Na vsaki strani lope pa sta druga dva reliefja, predočujoča sv. Tri Kralje in pa grbe celjskih grofov in ptujških gospodov. Vstopi v notranje svetišče! Oko ti kar ostrmi. Iznenadilo te je, da si našel kaj takega na deželi. Oko zre lepi zlog, duh pa se vzdiguje proti nebu kvišku in občuduje lepi sklad in krasno umetnost. Vse je na svojem mestu. Tri ladije brez poprečnega križa, katerih je srednja dolga osemnajst sežnjev, stranski pa po petnajst in štiri in pol črevlja. Lepo rebrovje cerkvenega oboka, ozaljšano z grbi, nosi osem vitkih, visokih, lepo šestvogliatih stebrov. Kakor ti vse to kaže, je zlog gotski, in sicer iz poznejše gotske dôle. Oltarji — devet jih je — kakor tudi kapela sv. Frančiška ob desni strani, vse to je iz poznejšega časa in kaže znamenja rokoko-zloga, kar se nikakor ne zloga s prvotno stavbo. Sedanji veliki oltar ni prvotni, temveč iz l. 1660. Predočuje Mater Božjo z božjim Detetom. Marija drži na levi roki Jezuščka, z desno roko pa razgrinja plašč, kateri drži sedem angelov, na desni strani trije, na levi pa štirje. Dva angela devata Mariji krono na glavo. Pod plaščem stoji in kleči silna množica ljudij obojega spola iz

¹⁾ Slovensko bi morda rekli „durje“, t. j. vse, kar je okrog durij in vhoda. — Uredn.

vsakega stanú. Vse to je prê izklesano iz jedne same kamenite plošče in prikazuje Marijo, Mater Božjo „priežališče kristijanov“, kakor pravi znana cerkvena molitev: „Pod tvojo pomoč priežimo, o sveta božja porodnica . . .“; množica pod plaščem pa kaže, kakošno nošnjo so imeli štajerski Slovenci v 17. stoletju.

Taka je notranjščina cerkve. Ta kratki popis nam zadostuje. Kdo in kdaj pa je zidal ta veličastni hram božji in odkod mu je slovensko ime Črna gora? Ptujška gora se imenuje od bližnjega mesta Ptuja. Kakor pri vseh imenitnih cerkvah, tako je treba tudi tukaj pravljico ljudstva ločiti od zgodovinske resnice. Naš narod si pripoveduje to-le: „Bil je bogat grof na Vurbergu. Imel je jedino hčerko, katera je bila slepa od rojstva. Žalostna roditelja prosita Marijo pomoči. Pa tudi slepa hčerka se priporoča Mariji, da bi ji izprosila pogled. Ko nekega dné vsi skupaj molijo, zagleda zdajci slepa sirotka — svetlobo. Oči se ji odpró in izpregleda. Nato pa reče: „Pojdimo tje gori, kjer sem zapazila prvo svetlobo.“ Gredó in pridejo na Ptujško goro. Tu je stal križ. Hčerka pravi: „Tu sem videla — svetlobo.“

Grof spozna mahoma voljo božjo, začne zidati iz hvaležnosti do Marije cerkev na griču, kjer je stal križ, a ne more je dozidati. Pošlo mu je namreč imetje. Trije drugi grofje nadaljujejo zidanje, toda iz istega vzroka morajo prepustiti drugim to blago podjetje. Naposled dozida cerkev neka gospa, katera je bila bogatejša od grofov.“ Nekateri tudi pripovedujejo, da je pripomogel zidanju sam cesar.

Pozneje so grozno divjali Turki po naših slovenskih krajih. Ptujška gora je bila našemu ljudstvu zavetišče. Zato se namenijo Turki tudi na Goro. Poveljnik Aga.

. . . zbiraje divje trume zaroti se:
Še preden ura zjutraj sedem biže,
Najej mi konj z oltarja se Marije.¹⁾

Prideró Turki že pod Goro do lipa na Dvorščini, kar jim popadajo konji mrtvi na tla, cerkev gorska pa očrni, da je ni bilo mōči videti. In od tistega časa se imenuje Ptujška gora tudi „Črna gora“, kar še

. . . péstunje pripovedujejo
Otrokom radovedno slušajočim,
Da več obeliti je ni mogoče,
Ker apno stene se prijete noče.²⁾

— Tako si pripoveduje ljudstvo o začetku cerkve in nastanku imena Črne gore.

Tudi zgodovinskega nekaj imamo o gorski cerkvi in gorskem trgu. Kar tu priobčujemo,

¹⁾ Črnagora. Spisal I. T. Turkuš. Gradec, 1892, str. 9, 15.

²⁾ Ibid.

to je seveda nepopolno; marsikatero skrivnost še krije najbrž kje kak prašen arhiv. Mnogi mislijo po Sim. Povodnu, da so založili cerkev in sezidali tri okrožujoče stolpe, od katerih stoji še jeden na južnozpadni strani, — templarji. Ti so namreč izdelali in zvršili velikansko in veličastno vse, česarkoli so se lotili. Potemtakem bi bila zidana cerkev med leti 1118. in 1312. Vendar temu ni lahko verjeti; zakaj oblika cerkve in njen zlog kažeta razločno zadnjo gotsko dôbo (1375—1500), v kateri ni bilo več templarjev. Najbrž je bila kaka cerkvica že tukaj poprej, in to je zavédlo nekatere, da stavijo sedanjo veličastno cerkev v leto 1230.¹⁾ To je seveda napačno, zakaj sedanja cerkev je zidana okoli leta 1424. in sicer od ptujških gospodov Bernarda III. († leta 1425.) in njegovega sinú Friderika, s katerim je izmrla dné 6. prosinca leta 1428. rodovina ptujških gospodov. Celjska grofa pa sta bila tačas Herman II. († l. 1434.) in Friderik II. († l. 1454). Dokaz temu²⁾ so grbi na cerkvenem svodu in na steni v predurju (lopi) pri velikih vratih, kakor tudi zvezdice celjskih grofov na kapelici pri zakristijskih durih. Ta kapelica je po mislih in sodbi strokovnjakov, postavim konservatorja gosp. J. Grausa v Gradcu, bivši prvotni glavni oltar. Glavni oltar, ki popolnoma zakriva zadnje okno presbiterija, ni gotski.

Friderik ptujški je ustanovil in z dohodki založil kapelanijo na Gori in ji je bil sam patron do smrti. Po njegovi smrti pa je bila „patrona“ sestra njegova Neža, omožena Stubenbergova, ker je dobila vsled dedinske pogodbe z dné 22. grudna l. 1441. med drugimi tudi Goro.³⁾ Cesar je sicer oporekal tej pogodbi, pa kakor je soditi po Mucharju, zastonj. In to ravno ni bilo dobro. Zakaj Stubenbergi so bili že itak močni, bili so lastniki Vurberga (Wurmbberg bei Pettau) in poleg tega strastni in goreči privrženci Lutrove vere. Ti so povsod širili protestantovstvo, kjerkoli so le mogli. Poluteranili so tudi Goro, katera je bila po omenjeni pogodbi njihova last. Tu je bil do l. 1574. pastor beneficijat Pendl Filip, kakor piše S. Povoden. Stvar je jasna in ne potrebuje pojasnila.⁴⁾ Samo

¹⁾ Glej: Schmutz III., 33. Chronologische Geschichte d. Herzogthums Steiermark, Winklern.

²⁾ Glej: J. Orožen. Das Bisthum und die Dioecese Lavant I., 495. str.

³⁾ VIII., 74. „Item die guetter an der Neustift mit sambt dem Kirchenlehen dasselbst.“

⁴⁾ Glej: M. Slekovec (Rokopis) Ig. Orožen o. d. (I. 505). „Povoden hat nach seiner Aussage in einem Pettau Rathsprötkolle folgendes gelesen: „Anna des weiland Herrn Philippen gewesenenen Benefiziaten an der Neustift hinterlassene Wittfrau meldet 11 Dukaten gerichtlich an, welche sie der Frauen Elisabeth Pendl seligen zu freyen Handen depositirt hätte, und bittet

tega ne vemo, kako dolgo so bili luterani na Gori gospodarji in pa, če ni bilo več pastorjev, in katera so jim imena. Zatrli so Marijino božjo pot¹⁾, katera je poprej cvetla. Nikakor ne sodimo

einen löblichen Magistrat, dass ihr besagtes Depositum wieder ausgehändigt werden mag.“ Hierzu äussert sich: „Ohne Zweifel erhielt 11 Dukaten erwähnte Elisabeth, da ihr Gemahl Philipp als Pastor in Neustift gestorben ist.“ Aus dieser Etwas confusen Geschichte zieht Povoden voreilig den Schluss, es müsse um 1574. das Lutherthum in Neustift geherrscht haben. Das ganze ist einer Aufklärung bedürftig“

¹⁾ Glej: Topographia Ducatus Styriae. Neustiftense Templum. Mariana haec Basilica haud procul Pettovio dessita, Augustam Dei Genitricem, quae, expanso per

krivo, če rečemo, da je bila naša cerkev jedna izmed najstarejših božjih potov.

Toda stvari so se zasukale za protestante neugodno. Cesar Ferdinand II. je bil goreč katoličan in je izročil črnogorsko cerkev z dohodki in z vsem, kar so imeli poprej njihovi zoprniki, l. 1615. jezuitom. (Konec.)

Angelos pallio magnam clientum turbam — 81 podob — ad geniculantem protegit, cum his omnibus ex uno eodemque saxo, perquam raro artificio elaboratum exhibet. Antequam ejusdem cultus grassante Lutherana haeresi prope modum extinctus, cum Acatolici fundos, annuosque census occupassent, iterum per Societatem Jesu est instauratus . . .

V večnem ledu.

(Spisal Vladimir.)

Zemlja dobiva svetlobo in gorkoto od solnca. Ker je glavno svojstvo solnčnih žarkov, da imajo največjo moč tam, kamor sijejo in padajo naravnost ali navpik, torej je tudi ob ravniku toplota največja. Na one kraje namreč sije solnce najbolj naravnost, ki so ob najširšem pasu zemeljske oble. Od tukaj pa pojem a proti severu in jugu. Zaradi tega delimo zemljo v tri dele: v vroči, v zmerni in mrzli pas. V prvih dveh pasovih prebiva človeški rod že od pamtiveka in večinoma kaj gosto naseljen. V mrzlem pasu pa stanuje bolj redko; njegovo življenje in delovanje ima zaradi neugodnih razmer razne težave, duševne in telesne; ovire se mu ustavljajo na vseh stranéh.

Kakor naš razum in — rekel bi — naša radovednost nikjer in nikoli ne počiva, tako se je tudi znanstveni svet jel zgodaj zanimati za težko pristopne mrzle severne in južne kraje.

Izmed obeh mrzlih pasov (severnega in južnega) pa so v vseh stoletjih severni pas mnogo pogosteje obiskovali kakor južni. Leži namreč bližje Evropi, odkoder je veda pošiljala svoje učenjake raziskovat te kraje. Tri stoletja so skoro potekla, odkar so pričeli iz znanstvenih namenov prodirati v mrzli severni pas, oziroma posebno na severni tečaj. Da bi dospeli do prave točke severnega tečaja, ta želja je najbolj netila in še vedno neti zanimanje znanstvenih krogov.

Četudi je malokateri del naše zemlje v toliki meri zanimal človeštvo, kakor severni pas, vendar je tukaj malokak potovalec prišel čez 82° severne širjave. V južnem pa so dospeli samo nekaj čez 78°. A to je zadostovalo, da se nam je razširilo duševno obzorje in da nam severni ledeni pas dandanes nikakor ni več sedemkrat zapečaten knjiga. V južnem mrzlem

pasu je razven večnega ledovja malo suhe zemlje; v severnem mrzlem pasu, pa je veliko ozemlje Grenlandija in poleg tega še mnogo otokov na tej strani Severne Amerike in Evrope. Tudi velik del Azije sega v severni ledeni pas.

Kakšni so neki ti ledeni kraji? Mrzli kraji nikakor niso jednolični, podobni le neizmerni sneženi ravnini, temveč so slikoviti in zaradi navadnega dolgega mraka nekako skrivnostno lepi in mični. Potnikovo oko večkrat gleda v tem delu naše zemlje najlepše prizore. Tu se kažejo strmi beli ledniki, tam se dvigajo visoke gore¹⁾; posebno pa žari po noči nepopisno krasni severni sij. Take razsvetljave ne more napraviti niti najbogatejše mesto, kakor jo nareja tukaj po noči природа sama. V najlepših barvah žari čarobna luč in plapola v lahnih plamenih proti nebu, ali pa se vpenja kakor mavrični krog nad pokrajinami.

Govoreč o mrzlih pasovih mislimo nehoté na zamrzlo morje in še bolj na velike ledene gore, ki so značilne za te kraje. Poglejmo, kako nastane ta led.

Proti jeseni, ko je stari sneg že skoro popolnoma skopnel, in ko pokriva zamrzlo morje le neznatna snežena odeja, zniža se večkrat toplota v kratkem času za mnogo stopinj. Zaradi nagle izpremembe nastanejo na ledu velike razpoke, od katerih so večinoma vse le površne, nekatere pa segajo tudi do morske vode. Znano je, da gorkota izpreminja obliko vodi. Voda se izpremeni v led, ki pa je tudi občutljiv za vremenske izpremembe. Če torej v zamrzlem morju toplota hitro pade, skrči se led in nastanejo

¹⁾ V južnem ledenem pasu je v deželi Viktorija celó ognjenik Erebus, 4000 m visok.

poprej imenovane razpoke, ki so na sredi posebno široke, proti obema koncema pa se zožujejo in slednjič izginjajo. Kadar toplota jako hitro pade, množé se razpoke tako urno, da se mnogo kilometrov daleč čuje neprenehoma pokanje in lomljenje. Nad ledovjem se večkrat izpremeni toplota jako hitro in tudi mnogo. V obče se menja med nekaj stopinjami nad ničlo po letu, do 50° pod ničlo po zimi. Kadar se vreme izpremeni in se severni in južni vetrovi urno menjajo (posebno po zimi), tedaj pade toplota v 24 urah za 40°.

Ker pa ni vse zamrzlo morje pokrito z jednako debelim ledom, ker nastanejo različni učinki, če je led pokrit s snegom ali če ni pokrit, in ker se tenki novi led hitreje debeli kakor pa stari debeli led: zato je v vseh teh slučajih teža severnega ledovja različna: kadar ni več ravnotežja, tedaj se lomi razpočeno ledovje v ploče, ki se med seboj jamejo premikati, izpodrivati, stiskati in zakrivati, kar posebno pospešuje tudi valovito morje in veter.

Ako zmrzne morska voda, tedaj se v njej raztopljena sol izloči, in sicer izgine ali v morje pod ledom, ali pa ostane na površju leda, ki je potem podoben zamrzlemu travniku, zakaj ledeni kristali, na katere je sedla izločena sol, združijo se v šopke in kupčke, ki prouzročajo iz daljave nepopisen utisek. Celó ob 40° pod ničlo je led večkrat pokrit s takim „ivjem“, in led nikakor ni gladek, temveč človeku se zdi, kakor bi hodil po snegu. Opisano pločasto ledovje nastane le v mirnih zalivih in je bistveno različno od bolj znanih ledenih gorá.

Ledene gore niso nič drugega kakor odtrgani ledniki. V mrzlih pasovih so ledniki mnogo večji, kakor na naših planinah, in segajo trdo do morja. Različne doline, „fjordi“ Grenlandije,

Spitzbergov, Franc-Jožefove dežele in drugih otokov imajo take lednike. Njih velikost je različna, vendar so opazovali na Spitzbergih 20 km široke lednike pri vstopu v morje. Vsi ti ledniki se nakopičijo ob morju v velikanske stene, ki so večkrat čez 100 m visoke.

Ker se pa premikajo ledniki le po suhem, ustavijo se, kadar pridejo do morja z ravnim bregom. Ako pa prileze lednik do kakega zaliva, tedaj se ne ustavi, temveč leze dalje, upi-

V hudem mrazu.

rajoč se na stranske bregove zaliva, in tako zakrije zaliv sam. Po letu je morje v ozadju zaliva toplo nekaj nad ničlo, lednik se torej jame tajati, in posebno pri oseki se zapazi med površjem morja in lednikom praznina. Kakor hitro torej lednik nima več zadostne opore, tedaj se razpoči, in neizmerni kosi plusknejo z omamljivim bobnenjem v razburjeno morje. Potopivši se, pokažejo se zopet na površju, sukajo se in premetujejo z ogromno silo sem in tje, dokler ne pridejo v ravnotežje.

Te ledene gore so pravi velikani, ki večkrat presegajo visokost najvišjih ladij. Pravo razmerje o njih velikosti pa človek spozna šele tedaj, če pomisli, da vsaka taka gora molí le za petino iz morja, štiri petine pa so pod morsko gladino. Celo „vojsko“ plavajočega pločastega ledovja in ledenih gorá je srečal nekoč kapitan Bouton zahodno od Južne Amerike (50" juž. širokosti), ki se je razprostirala 2500 morskih milj, in v kateri so bile posamezne gore visoke do 350 m. Gorjé ladiji, ako pride med take ledene gore. Ako se ne more umakniti ob pravem času, zdrobé jo na kosce ali jo stisnejo, kakor stisnemo testo med prsti.

Ker gre skoro vsako leto iz te ali one države kaka ladija iz znanstvenih namenov proti severu, upamo, da bo pred našimi očmi izginila severna tema in se bodo razvozlale vse uganke, katere tukaj stavi priroda radovednemu človeškemu duhu.

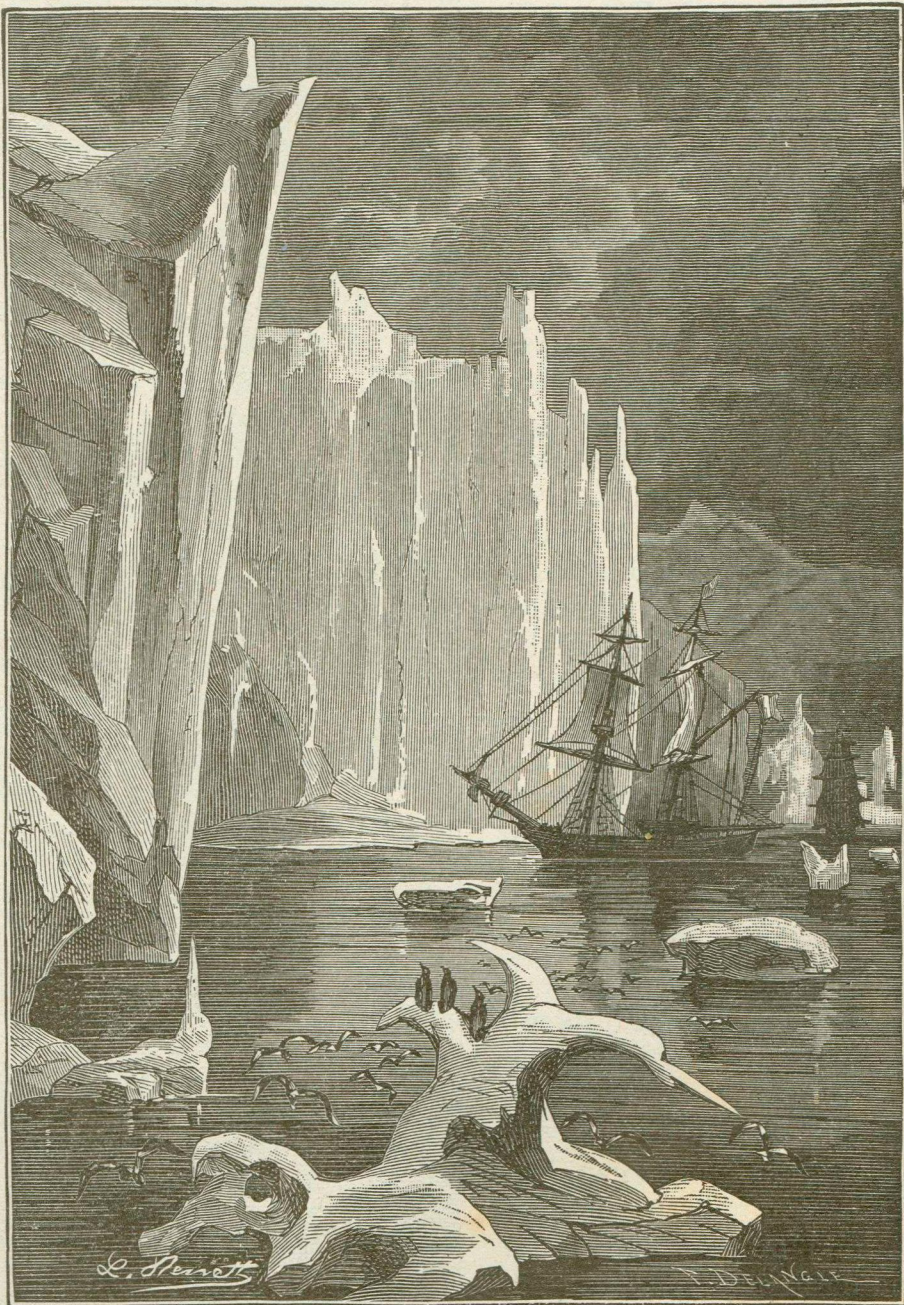
Tudi naša država ni zaostala med drugimi, ki so pošiljale preiskovalce proti severu. Mlajšim bralcem ni znano, da je odplula dné 13. rožnika l. 1872. iz Bremerhafena avstrijska ladija Tegetthoff s 23 pogumnimi možmi, ki so hoteli prepluti severno morje okrog Novaje Zemlje in severne Azije do Amerike. V raznih težavah so prišli naši skoro do 83. stopinje severne širjave ter tam odkrili „Franc-Jozefovo deželo“. Ladija je bila zamrznila v ledovje, zato so šli s sanmi proti severu, kolikor so mogli. Ko so prebéli dve hudi zimi v večnem ledu, odločili so se, da se vrnejo v Evropo s sanmi in tremi čolni, upajoč, da jih reši mila sreča. Neizrekljivo težavna je bila ta pot, a vendar so se rešili: ruska ladija jih je sprejela 24. vel. srpana l. 1874.

Jeden izmed poveljnikov, Julij Pajer, je to potovanje natanko popisal in l. 1876. dal opis na svetlo.

Iz tega dela posebno lahko razvidimo, kakšne so podnebne razmere na severu.

Pa tudi življenje v hudem mrazu se nam kaže kot posebno zanimivo, če tudi grozno težavno. Vsak del života, zlasti nos, je vedno v nevarnosti, da zmrzne, ako ga opiše mrzla sapa. Obleči se je treba v debelo kožuhovino. Na ladiji pa zamrzne vsaka stvar, olje, petrolej, celo špirit. Največje težave dela vlažnost, ki se ne dá pregnati, pa zdravju jako škoduje. Gorjé bolnikom! Največja pomoč so severnim potnikom močni psi, bodisi, da vlečejo sani, bodisi da pomagajo na lovu severnih medvedov. Brez njih bi se skoro ne dalo potovati po ledu.

Za sedaj dovolj. Kako čudovita je naša zemlja, kako različna, kako bogata, kako zanimiva! Kdor ima količkaj živahnega duha, miče ga, da spozna zemljo natančneje. Tako bomo tudi mi večkrat ozrli se v daljavo, da spoznamo ne samo svoj „dom“, ampak tudi „svet“.

Ledene gore.

Slovenski koledarji in koledarniki.

(V 100letni spomin prve Vodnikove in v 50letni spomin prve Bleiweisove „Nove Pratique“ spisal Josip Benkovič.)

„Dober kolendar ili koledar spada medju glavne potrebe svake književnosti, koja neće da ostane samotarg (monopol) pojedinih ljudih, nego želi prodreti u narod, u sve stališe, u sve kuće, u svako sårce. Kolendar si zna bi reć sam izmedju sviuh knjigah prokàrčiti put k svim ljudem; jer težko da ima sada človeka, koj ne bi kad kada u kolendar zavirio.“

Oglas o izdavanju obćega zagrebačkoga kolendara za god. 1846.

I.

Prve sledove koledarja nahajamo že v najstarejši dõbi. Stari Egipčani so z nekakimi koledarskimi znaki krasili svoje vekovite spome-

nike. Egipčanski koledar so rabili tudi stari Grki in Rimljani, seveda prikrojili so ga po svoje. — Znano je, da je slavni Julij Caesar leta 708. po sezidanju Rima, ali leta 45. pred Krist. rojstvom koledar mnogo popravil, ki se po njem imenuje julijski koledar. Tega je sprejelo tudi krščanstvo. L. 325. so ga škofje na nicejskem cerkvenem zboru uredili v krščanskem duhu.

Ker pa julijski koledar ni bil prav natančen, nastala je pomota v štetvi časa do l. 1582. za celih deset dnij. Tedanji papež Gregorij XIII., ki je bil sam učen zvezdoznanec, popravil je temeljito koledar, da poslej ni možna nobena nova zmešnjava. Ta „gregorijanski“ koledar so polagoma sprejeli vsi omikani narodi, le pravoslavni Rusi in nekateri drugi štejejo še po starem julijskem.

Čeprav je koledarstvo samo jako staro, vendar je slovstvo o njem izrastlo precěj pozno. V srednjem veku so koledarje prirejali le redovniki za domačo samostansko rabo. Sestavljali pa so jih za več let vkupe, in ta sestav prilagali redovnemu brevirju in missalu, kakor je še sedaj v navadi.

Prvi koledarnik v ožjem pomenu, kolikor je znano, bil je neki brentanjski redovnik Guinklan, ki je živel v 13. stol. Vsako leto je spisal knjižico o lunskih izpremenih s ptujim naslovom: „Diagon almanah Guinklan“, to je „Prerokujoči almanah Guinklanov“. Ljudstvu, kolikor je tedaj znalo čitati, prikupila se je ta knjiga po svoji nenavadni in zato mikavni vsebini. Nazivali so jo ob kratkem „almanah“. Ker se je to delce izvrstno razpečavalo, pojavila

Ladija v ledovju.

se je kmalu cela vrsta skaza-zvezdoznancev, vedežev in sanjačev, ki so vse vprek prerokovali v svojih almanahih in z lažmi in vražami služili si mnogo denarja.¹⁾ Tedanja dōba je bila za take spise posebno sprejemljiva.

Poleg teh šušmarskih koledarnikov so pravi zvezdoznanci jeli prirejati pristne koledarje z vedno popolnejšo in zanimivejšo vsebino. Ko pa je sredi 15. stoletja začelo tiskarstvo delovati, razširilo se je koledarstvo v kratkem po celem omikanem svetu, morda najbolj za svetim pismom. Monakovska kraljeva knjižnica hrani nemški koledar, tiskan leta 1471. Dve leti pozneje je dal na svetlo Janez Müller Regiomontanus drug nemški koledar in l. 1476. ravno ta latinski zvezdoslovni koledar za trideset let.

Ko je za časa Lutrovega krivoverstva bujno procvitalo vražarstvo in vedeževanje, množili so se silno hitro sleparski almanahi. Koledarstvo je dobilo tako veljavo, da je Lutrov prijatelj Melanchton spisal celó za šolsko rabo neko slično knjigo z naslovom „Cesio-Janus“. Ker je tem potem vražarstvo vedno huje begalo ljudi, sestavil je neki učenjak zbornik takih zapeljivih nemških spisov ter pisatelje in lahkoverne čitatelje v živo ožigosal in osmešil. Tudi francoski koledarski šušmarji so naleteli na tako ostrega ocenjevalca. Zaradi tega so mnogi sleparski koledarniki potihnili.

Ker so videli, kako je koledarsko slovstvo ljudstvu priljubljeno, jeli so se mnogi učenjaki, zlasti duhovskega stanú, poprijemati koledarjev, da so po njih razširjali med ljudstvo najpotrebnejše verske, gospodarske in druge koristne nauke. Zato je koledar ali almanah dobil tudi ime „Practica“, slovenski „Pratika“, t. j. rabna knjiga, ki poučuje o delu in o potrebnih stvareh.²⁾ Pisatelji pa, ki so take knjige ljudstvu podajali, dobili so ime „pratkarji“. Sloveli so daleč na okoli kot največji učenjaki, da, celó kot nekaki preroki. Zakaj, vsakdo lahko ugane. Napovedovali so vreme, lunske izpremene, solnčne mrakove; poučevali so o najpotrebnejših rečéh, sicer na kratko, a jako poljudno in preprosto. Temu znanju o bodočnosti in o drugih skrivnostih se pa nevesče ljudstvo ni moglo dovolj načuditi. Zato je naslov „pratkar“ že od nekdanjega nižjega sloja ljudstva jako časten in visok, mnogim naobraženim pa zaničljiv in sramotilen. Ako trezno sodimo, moramo reči, da pretiravajo i ti i oni. Vrednost pratkarja se pravično ceni

¹⁾ Mnogo takih vraž iz one dōbe se je ohranilo celó do današnjega dne v „sanjskih bukvah“ (Traumbüchl); n. pr. takoj pri rojstvu otrokovem se lahko pozvé, kakšen bo njegov značaj v življenju, ako se določi, pod katerim nebesnim znamenjem je bil rojen itd.

²⁾ Nemški koledarji so imeli navadno naslov: „Practica auf das Jahr...“

po vrednosti njegove pratike in po namenu, katerega namerja doseči s tem delom.

Koledarsko slovstvo se je v 17. stoletju tako namnožilo, da skoro že ni bilo tiskarne, katera ne bi vsako leto izdala vsaj po jeden koledar ali almanah ali pratiko. V isti dōbi so zasloveli med vsemi omikanimi narodi zlasti trije pratkarji, kateri so se ljudstvu jako priljubili. Imenujejo se: Matevž Laensberg, Mihael Nostradamus in Peter Larrivey. Laensberg je živel bojda okoli l. 1600. kot kanonik pri sv. Jerneju v Lüttichu; nekateri pa menijo, da še nikdar živel ni. Larrivey in Nostradamus sta bila rojena v francoski Provenci. Mihael Nostradamus je zagledal luč sveta začetkom 16. stoletja v Saint-Remy-u. Bil je sloveč zdravnik, ki je spisal o zdravilstvu učeno knjigo. Ker je bil osebni zdravnik kralja Henrika III., zatekalo se je vse k njemu.

Te tri najbolj proslule pratkarje so jeli pozneje slikati na pratike v različnih podobah. Ravnikar-Poženčan trdi, da so tudi slovenske pratike ohranile spomin na-nje s tem, da imajo na naslovnem listu naslikane tri poljedelce, včasih, zlasti v prejšnjih časih, pa tri kralje.

Nenavadno je zaslovela stoletna pratika, katero je l. 1752. dal na svetlo opat Knauer v Langheimu¹⁾ in katera je tudi poslovenjena.

V najnovjšem času je koledarsko ali pratkarstvo povsod zelo napredovalo in se razmnožilo. Nastale so najrazličnejše pratike i po vsebini i po obliki, ker se rabijo v različnih okoliščinah dan na dan. Izdajajo se almanahi celó brez koledarskega oddelka; nekateri sicer še priobčujejo koledar, toda le kot nebistveno stvar. Glavna vsebina je tista, ki poučuje, zabava in — ljudi za kako stvar pridobiva. Razven teh pristnih koledarjev stare baže se pošiljajo med svet: „dnevnik“, „žepni koledarčki“, (Portemonnaie-Kalender), „viseče ali stenske pratike“, ki visé na steni na trd papir prilepljene, „skladni koledarji“ (Block-Kalender), kjer so vsi dnevi zapisani posebej in zloženi v sklad. Dan za dnevom se listek odtrgava, itd. Tudi ure se včasih tako prirejajo, da kažejo „datum“.

V najnovjšem času skoro vsako društvo, čeprav ni slovstveno, izdaje koncem leta „društven koledar“ svojim članom, ki je marsikdaj

¹⁾ Naslov se glasi: „Calendarium Oeconomicum Practicum Perpetuum, dass ist immerwährender kurieuser Hauss-Calender, darinnen zu finden, wie ein jeder Hauss-Vatter sein Hauss-Wesen mit Nutzen einrichten, die Miss-Jahre erkennen, der bevorstehenden Noth weislich vorkommen und die folgende Zeit über, nach der 7 Planeten Influentz judiciren möge. Gestellet von D. Mauritio Knauer, Abtten zum Kloster Langheim. Deme beigefüget eine feine Anweisung, was von Monat zu Monat durch das ganze Jahr in Haushaltung zu thun sey. Gedruckt im Jahre 1752.“

tudi društveno glasilo. Slovstvena društva pa redno vsako leto z drugimi knjigami vred izdajo tudi koledar ali almanah, v katerem se razpravljajo društvene stvari. — Razni stanovi imajo svoje „stanovske koledarje“; n. pr. duhovski, uradniški, učiteljski, trgovski, rokodelski, delavski, dijaški koledar. Imovitejši trgovci in obrtniki o novem letu izdajajo svoj lastni koledar v tej ali oni obliki, katerega delé brezplačno svojim naročnikom, da si s tem ohranijo njihovo zaupanje in naklonjenost. Marsikak služnik celó na svojo roko založi kak koledarček, da ga za malo novoletno nagrado deli z voščilom vred svojim delodajalcem.

Iz vsega tega vsakdo lahko uvidi, kako tehtno je v vsakem narodu koledarsko ali praktikarsko slovstvo! Smelo trdim, da je v sedanjí dóbi število in vsebina vsakoletnih koledarjev važno spričalo o duševnem in gospodarskem gibanju dotičnega naroda in o vrlini njega književnosti. V sedanjem bojnem času je tudi koledar bojno orodje, po katerem se širijo med ljudi razne ideje, zaradi katerih se prelije mnogo, ne sicer krvi, pač pa črnica. Po koledarjih se v podobi „inserterov“ (naznanil) na raznobarvnih listih „agituje“ in „reklamuje“ za to ali ono tvrdko, ki se čestokrat ne priporoča le z besedami, temveč tudi z raznimi slikami. Sploh: koledar ali pratika se rabi v naši dóbi v vse mogoče svrhe, žal, da mnogokdaj tudi v — škodljive, pogubne.

Izmed vseh knjig koledar najgloblje prodre med ljudi; saj v sedanjí dóbi skoro ni človeka, ki bi nikoli ne pogledal v pratiko. Druge knjige človek prečita, odloži in kmalu pozabi, kaj je iz njih čital. Koledar pa skoro vsak dan v roko vzame, pregleduje ga, in najde v njem vedno kaj novega, zanimivega. Tako čita knjigo zopet in zopet, da se polagoma navzame duha, ki jo preveva. Pri mnogih narodih si je koledarstvo za ljudsko omiko pridobilo res velikih zaslug. Saj vsakdo sam lahko presodi, kako se pospešuje naobraženost, ako preprosti seljak vsako leto vsaj jedno knjigo ne samo prečita, temveč do cela prouči, zlasti ako ima najraznovrstnejšo vsebino. Da se tudi pristni narodni jezik tem potem ohranjuje in razširja, ni skoro trebe posebej omenjati.

Potentakem lahko trdim, da dobri, vestni koledarniki ali praktikarji, čeprav niso vedno zanesljivi vremenski preroki v pravem pomenu besede, so vendar-le največkrat zanesljiv „zrakomer“ istodobnega narodnega ozračja in vero-

dostojni preroki narodnega vremena v bližnji bodočnosti.

II.

Kakor drugim omikanim narodom, tako rabita tudi Slovencem dva izraza, ki značita, časoslovno slovstvo: „koledar“ in „pratika“. Obe te dve besedi sta sicer ptujki, a vendar, kakor drugod, tako tudi pri nas popolno udomačeni.

Ime „koledar“ je vsekako mnogo starejše nego „pratika“, ker že v staroslovenskem jeziku zasledimo to besedo. Prirastla je sicer iz grško-latinske korenine (*καλανδα*, *calendae*, *calendarium*), a vendar je obče slovanska.

Stari Slovani so po zimi okoli božičnih dnij (navadno 24. grudna) praznovali solnčni praznik, katerega so nazivali „koleda“ ali „kolenda“, ker je jelo solnce gorkeje postajati. Ljudje so se ga veselili ter zato prepevali in obhajali slovesnosti. Od hiše do hiše so hodili pevci-koledniki ali koledarji, pevajoči pesmi-kolednice. Ljudje so jim dajali v plačilo male darove. To koledovanje se je ohranilo tudi pozneje, ko so se Slovani pokristijanili, samo nadelo si je krščanski značaj. Po nekodi še dandanašnji pred božičnimi prazniki hodijo okoli koledniki, koledarji ali kolendarji, ki za mal darek voščijo srečno novo leto.¹⁾

Ta pomen ima koleda pri vseh slovanskih narodih. Jungmann trdi to o Hrvatih, Linde o Poljaki, Vuk Štefanović o Srbih, Karamzin o Rusih; isto velja o Čehih in Slovaki.

V našem jeziku pomeni koleda sedaj pomlajeno ali novo leto; koledar ali kolednik pa znači onega, ki o novem letu pojoč za mal darček srečo vošči, ali v kakoršnikoli obliki srečo oznanjuje.

Ime „pratika“ se rabi v Slovencih menda šele kakih dvesto let, a vendar je med preprostim ljudstvom mnogo bolj znano nego „koledar“.

(Dalje.)

¹⁾ Dobro bi bilo, da bi nam o tej stvari naši slovstveni prijatelji več poročali. Pri nas n. pr., t. j. po črnovrških hribih, je koledovanje po božičnih praznikih jako imenitno. Zbere se družba godcev in gre od hiše do hiše. Pravi koledniki nimajo harmonike, ta je samo za gostilne, marveč morajo imeti klarinet, fagot in „bombardon“. Tudi „prekelj“ (t. j. brenkelj — od brenkati) je znamenje pravega kolednika, t. j. orodje s strunami, na katere se udarja s paličicami. Kadar pridejo koledniki, zasučé se po hiši hlapec z deklo, ali še kdo drugi. Matigospodinja pa prinese žita, slanine ali kar je še boljšega pri hiši. Če pa pridejo kam opoldne ali na večer, tam je posebno dobra južina ali večerja, zato pa seveda tudi več koledovanja. — Uredn.

Književnost.

Slovenska književnost.

Duhovno pastirstvo. Slovenskim bogoslovcem in mašnikom spisal Anton Zupančič, profesor pastirstva na ljubljanskem bogoslovnem učilišču. Drugi popravljeni natis. Z dovoljenjem prečastitega knezoškofijstva ljubljanskega. V Ljubljani. Založil pisatelj. Prodaja „Katoliška Bukvarna“. 1894. 8° Str. 932. Cena 3 gld. 80 kr. Pred desetimi leti je izšlo prvič naše „Duhovno pastirstvo“. Tedaj so je obširno ocenjali in vneto priporočali. Knjiga je zatorej imela lep uspeh, da je lani izšla že v drugem, popravljenem natisku. Tudi se je pomnožila za jedno polo.

Knjiga ni namenjena samo šolski rabi, ampak tudi za posvetovanje o potrebnih duhovskih stvaréh v dušnem pastirstvu. Zato je v tvarini obilna, v obdelovanju pregledna, v razlagah in naukih jasna. Naslanja se na najbolj priznane pisatelje o dušnem pastirstvu.

Večino naših bralcev bi ne zanimalo natančneje razgovarjanje o tem znanstvenem delu; o jezikovni strani sem pa pisal že na drugem mestu. Zato lahko sklepam to poročilo z željo, da bi knjiga pomagala vzgojiti mnogo slovenskih duhovnikov in pastirjev po volji božji. Dr. Fr. L.

Ilustrovani narodni koledar za navadno leto 1895. Leto VII. Uredil in izdal Dragotin Hribar v Celji. 8°. Cena 1 gld. elegantno vezanemu, 70 kr. broširanemu. — Poleg navadne koledarske vsebine nahajamo na 96 stranéh slovstvene sestavke, na primer življenjepise: „Fran Šuklje“, „Dr. Josip vitez Zhishman“, „Dr. Franjo Rački“; potopis: „Na Vezuvu“ (dr. Ant. Medveda); razpravo: „Selitev Slovanov proti jugu“ (S. Rutarja); zgodovinski spis: „Skenderbeg“ (Juro Kastriot) — spisal Igo Kaš —, in naposled „kratke kulturne črtice o Slovencih“. Ilustracije so večinoma lepe, prva je dovršena s hvalnim trudom (gosp. Sr. Magoliča). — Četudi bi se zdelo, da poleg tako bogatega in obče razširjenega koledarja družbe svetega Mohorja ne more uspevati noben drug, vidi se v tem-le delu žilavost Slovencev in podjetnost našega mladega knjigotrštva.

Koledar katoliškega tiskovnega društva v Ljubljani za l. 1895. Namenjen zlasti slovenski duhovščini. Sedmi letnik. Izdalo in založilo „Katol. tisk. društvo“ v Ljubljani. 12°. Str. 140. Cena 1 gld. — Koledar ima za književnost važno „Oceno slovenskih knjig za mladino in ljudstvo“ (nadaljevanje).

Dijaški koledar za navadno leto 1895. IV. letnik. Uredil in založil Anton Zagorjan, knjigar. V Ljubljani. Tisk „Narodne Tiskarne“. 1894.

12°. Str. 101. Cena 60 kr. — Koledar podaje kratek življenjepis Fr. Levstika, razkladanje srednjih, visokih in strokovnih šol pa vojaških učilišč, naposled spis: „Hrvatsko narodno pesništvo“. O dijaškem koledarju imamo nekoliko drugačne nazore, kakor urednik tega koledarja, toda — čevelj treba meriti po nogi. Sv.

Knjige družbe svetega Mohorja.

Koledar družbe sv. Mohorja za navadno leto 1895. Koledar se kaže letos Slovincem v pomlajeni in olepšani obliki. Slovstvenega gradiva, zabavnega in poučnega nam ponuja na 74 stranéh. — Mislim, da smo povedali že ob raznih prilikah marsikaj v hvalo koledarjevo, in danes ne maramo ponavljati vseh onih stvari. Da je ta knjiga vélika „narodna knjiga“, vidi in vé vsakdo. Tudi ne ocenjamo zaporedoma spisov, ker je najbolje, da jih vsakdo sam prečita, kakor n. pr. Podgoričanovo povest „Pravdar“, ali Opekovo „Pismo iz Rima“, ali Rutarjev opis Gorice, ali Bilčev „življenjepis“ (tandem aliquando!) generalmajorja Ant. pl. Valenčiča, ali Krsnikovo pripovedko „Za čast“, ali Križaničevo opisovanje misijonov in tudi vso drugo vsebino. Pravimo le: Morda bi se dala tvarina prirediti še bolj primerno našemu ljudstvu, da bo koledar kot vsakdanja ročna knjiga učil o b k r a t k e m o pošti, o raznih opravkih z gosposko, o novih kmetijskih iznajdbah in pomočkih itd. A dobro vemo, da odbor ne more pisati sam, zato naj bi naši pisatelji še vneteje pošiljali pripravnih spisov za tako važni koledar.

Krščansko devištvo. Nauki, vzgledi in molitve za dekleta. Spisal Anton Martin Slomšek, bivši knez in škof lavantinski. 1894. 12°. Str. 394. — Tu je pomnoženi in popravljeni lepi Slomškov molitvenik, katerega je za sedanje razmere umno in skrbno priredil gosp. Mihael Lendovšek. Česar pogrešamo le prepogostoma v nabožnih in verstvenih knjigah, tukaj nas razveseljuje —: lepa oblika v besedi, četudi ni brez napák. Sv.

(Dalje.)

Hrvaška književnost.

(Piše Janko Barle.)

Knjige društva sv. Jeronima.

Zadnja knjiga, katero je izdalo l. 1894. društvo sv. Jeronima, je: **Gospodarska lučba Mat. Vrtovca ili prirodni zakoni i lučbene zasade, uporabljene na čovječji i životinjski život, na gospodarstvo i kućanstvo.** Preradio Lovro Matagić, učitelj. — 8°. Str. 204. Cena 35 novč. Prekoristna knjiga pok. župnika v Št. Vidu v Vipavski dolini, Matije

Vrtovca, je zagledala sedaj tudi v hrvaškem prevodu beli dan. Seveda je prevoditelj marsikaj pre-naredil, kar je zastarelo, ker je Vrtovčeva knjiga „Kmetijska kemija“ že davno izdana. Knjigo, katera je razdeljena na šest delov, krasi poljudnost, dasi je o kemiji težko poljudno pisati, pa jo bo moglo zato tudi preprosto ljudstvo kaj dobro rabiti in se ž njo okoriščevati, ker je polna zlatih nauk.

Mrtvoj majci. Posvetio Rikard Katalinić-Jeretov. 16⁹. Str. 56. Cena 50 novč. — V drobni, lični knjižici nam podaje pesnik petdeset pesmic, katere je povil na grob svoje davno umrle matere. Spoštovati moramo njegova čustva, saj je ljubezen do matere nekaj najplemenitejšega, posebno če se ji pridruži še ljubezen do domovine, kakor se je v tej-le knjižici. Saj je nedavno zapel tudi naš slovenski pesnik:

Spomin na mater pokopano,
Komú ni drag, komú ni svet?
Umrje mati vsem prerano,
Naj tudi sto dožije let.

Pesmice se beró gladko; le želeti bi bilo več stvarnosti, različnosti in mnogo manj pretiranih primer, katere se tako rade in često rabijo pri mlajših hrvaških pesnikih. Kratka, jedrnata pesmica velja več kakor celi spev brez misli.

Sin pokojnega hrvaškega bana in slavnega pesnika „Čengić-Age“ — Iv. Mažuranića — bo izdal **zbrane** njegove **pesmi**. Zbirka bo zelo zanimiva, ker je večina njegovih pesmi do sedaj še nepriobčena, ker je, kakor znano, slavni pesnik, ko je izdal svoj preznameniti epos: Čengić-ago, povsem umolknil. Zbirka bo veljala 2 glđ.

Češka književnost.

Češki duhovniki in katoliško socijalno slovstvo.

Če je prinesel „Dom in Svet“ že o vseh strokah češke književnosti poročila, mislim, da ne bo odveč, ako omenim še kat. socijalno književnost. — Izmed novodobnih ved je socijalna v sedanjí dōbi skoraj najvažnejša. Največji modroslovci vseh narodov premišljajo in delujejo na njenem polju. — Na Češkem od l. 1890. niso posebno uspevali spisi, ki so obravnavali socijalno vprašanje le z znanstvenega stališča, zato ker suha znanstvena oblika ni znala vabiti čitateljev. Da, ne le da ni privabila bralcev, marveč še odvrnila jih je od sebe. Tem bolje se je priljubilo češkemu ljudstvu socijalno slovstvo „rdeče smeri“, ki namerja razjasniti socijalno vprašanje s psovkami, z obrekovanjem, z lažjo, in — z nasiljem. Katoliških spisov bolj preprosto pisanih, s katerimi bi se lahko poučil tudi začetnik, do l. 1890. ni bilo. Pa kako so se izpremenili časi!

Sedaj imajo Čehi celo množico katoliških socijalnih spisov, ki so pisani kakor za preprosto

ljudstvo, tako za učenjake. Le škoda, da so prišli malo prepozno! Pa kdo ima največje zasluge v tem oziru? Lahko rečemo: jedini duhovniki. — Češki duhovniki so stali pri zibelki prerojenega češkega naroda, imajo največje zasluge za češko slovstvo sploh, imajo največje zasluge tudi za katoliško socijalno slovstvo.

Dr. Edv. Brynych, kraljevograški škof, dr. Anton Lenz, Rud. Verba, dr. Rud. Horský, Tom. Škrdle, Fr. Filip Konečný, Fr. Vaněček, Fr. Burian in mnogi drugi so pravi stebri, ki vzdržujejo katol. narodno zavest in jo branijo s peresom in dejanjem proti krivim nazorom socijalnega demokratizma. Vsi so posvetili svoje moči v dušni temi životarečemu češkemu ljudstvu. Njihovi spisi so praktični. Pisatelji hočejo ne samo pokazati, kdo je povzročil narodno bēdo, marveč podajajo nam tudi razna sredstva v popravo upadlih moralnih in gmotnih razmer narodnega gospodarstva. Vsi oni pisatelji so iz naroda in kot duhovniki živijo med narodom. Poznajo najbolje njegove bolezni in nadloge. Zato imajo največje zasluge za narod, katerega temelj je vsekako v srednjih njegovih stanovih; tem pomagajo ali z živo besedo, ali z dejanjem, ali s peresom.

I. Časopisi „Vlast“, „Vychovatel“, „Obrana víry“, zlasti pa „Dělnické noviny“ in „Dělník“ so najboljši pripomočki, ali bolje katekizmi za katoliško ljudstvo v versko mešanih krajih; in kako krepko vplivajo, razvidi se iz tega, da se jih je po teh časopisih izpreobrnilo že mnogo.

II. „Slova pravdy“ so brošure, katere je prej izdajal znameniti katoliški apologet, sedanji kraljevograški škof, dr. Edv. Brynych in sedaj njegov vrli naslednik, kanonik Fr. Burian. „Slova pravdy“ razmotrivajo v lahko umevnem zlogu najnavadnejša in najbolj pereča vprašanja o materijalizmu, o ateizmu, o liberalizmu, o socijalizmu in anarhizmu. Izhajajo že štiri leta ter so izvrstno zdravilo za ljudske bolezni in lek proti socijalnim demokratičnim spisom.

III. „Hřichy společnosti.“ Spisal Rud. Vrba.

Grehi človeške družbe? „Zopet to karajoče pridigovanje! Kdo bi bral take neumnosti!“ zakliče morda kdo — pa ni res! Pisatelj, slikajoč sedanjo dōbo, je imel najblažji namen: koristiti človeški družbi. Postavlja ji pred oči ogledalo, da zagleda svoje madeže, da sama sebe spozna in se poboljša. Pisatelj razlaga mirno pa odločno razmere, ki vladajo danes v družbi; primerja jih s prejšnjimi in opozarja, v čem in kako so se izpridile. Človeška družba boleha, torej je potreba, da spozna svojo bolezen. Skromni pisatelj pa neče sam odločiti, kako se dá vse popraviti, marveč sklicuje se na izkušenega znalca, krščanskega socijologa dr. Weissa in na znamenitega socijalnega demokrata Pavla Lafargueja. Dasi obsega spisek globoke resnice, vendar je jezik preprost in lahek. Zato priporo-

čamo njegov spisek, ki nas tako vroče opominja: Delajmo vsi v to, da odstranimo družbine grehe, popravimo celoto in s tem zboljšamo tudi posameznike. Uničujmo narodove grehe — le tako zagotovimo svojemu narodu trajno in srečno življenje!

(Konec.)

Ruska književnost.

(Priobčil V. Bučar.)

Bibliografičeskij ukazatel slavjanskih literatur se bo imenoval mesečnik, katerega namerja izdavati A. A. Borzenko, ud „slavjanskega blagotvornega društva“ in bivši profesor v Odesi. Predlagal je v seji odeskega „slavjanskega blagotvornega društva“, da se za spoznavanje književnih in znanstvenih del modernih slovanskih pisateljev osnuje tak list. Predlog Borzenkov je bil sprejet. Da bo pa list popoln in dovršen, vabi g. Borzenko vse slovanske pisatelje, da mu pošljejo po jeden izvod svojih del. Torej je vsakemu posameznemu slovanskemu narodu na tem, da njegovi pisatelji pošljejo svoje spise temu listu; tako se bodo seznanili slovanski narodi med seboj in se vneli za dušno napredovanje. Vse poslane knjige pridejo v javno knjižnico v Odesi, oddel Borzenko. Vse publikacije naj se pošljejo generalnemu francoskemu konzulu v Odeso, kateri je dobrotno prevzel nalogo posredovanja.

Istoria novejšej ruskoj literatury 1848—1892. A. M. Skabičevskago. — Prvi natisek tega res izvrstnega dela je povsem pošel v jednom letu. Kritika je res pokazala nekatere pogrške in nedostatke, pa pisatelj je vse to lepo sprejel in porabil, pripravljajoč drugi natisek tega dela. Razkazuje se nam tukaj zgodovina ruske književnosti od Gogolja do naših časov. Ker je ta knjiga lepo pisana, za-

nimala bo vsakega prijatelja ruskega slovstva. Cena je pa tudi nizka, namreč dva rublja.

Sočinenija Imperatricy Ekateriny II. Redakcija i primječanja V. T. Solnceva. — Sočinenija so izšla kot priloga žurnala „Sjever“. V predgovoru je na kratkem orisana slovstvena delavnost Katarine II. Ta izdaja se odlikuje od drugih s tem, da je tekst popolno popravljen. Na začetku je priložen portret Katarine II., vrezan l. 1775.

Znani Vas. I. Nemirovič-Dančenko je izdal roman **Po zakonu.**

Dramatičeskija sočinenija Grigor. Kvitky.

Lani je poteklo petdeset let od smrti Kvitke; po ruskem tiskovnem zakonu smé čez petdeset let po smrti pisateljevi vsakdo izdavati njegova dela. Zato so zopet izdali dela Kvitke, katera tudi dandanes niso še nič izgubila svojega pomena. Maloruski gledališki repertoire je še dosti neznamenit, zato igrajo njegove komedije še vedno z uspehom. Izdajatelj je izdal ta zvezek v maloruskem jeziku. Slabeje je pisal Kvitka v velikoruskem jeziku; pa tudi ta njegova dela se morda izdadó, kakor še njegove povesti, katere so nekaj radi brali.

Smolenskij etnografičeskij sbornik. Sostavil V. N. Dobrovolskij. S. Peterburg 1894.

Drugi del obširnega dela Dobrovolskega obsega: 1. pesmi ob krstu otrok, 2. pesmi ženitninske, 3. žalostinke ob odhodu neveste od domače hiše, pa ženitninske navade. Za tem so pogrebni obredi, običaji, mišljenje o življenju po smrti, stanje gospodarja in gospodinje v družini. Vseh pesmij je zbranih nad 700, a pred vsako je kratko povedana vsebina. Največji del zbornika opeva raznotere navade. Na koncu knjige je kazalo pesmij z začetkom vsake pesmi in pa stvarno kazalo. Zbornik je izdan pod nadzorstvom sotrudnika „geografičeskega občestva“ I. N. Polovinkina.

(Konec)

Znamenitosti iz sedanjega časa.

† **Aleksander III., car ruski.** Mogočni vladar velike Rusije, Aleksander III., je umrl dné 1. listopada lanskega leta v Livadiji ob Črnem morju v 50. letu svojega življenja. Porodil se je bil dné 10. sušca l. 1845. kot drugi sin carja Aleksandra II. ter je dobil l. 1865. po smrti svojega starejšega brata Nikolaja pravico, da postane car za svojim očetom. Carjeviča so vzgajali skrbno, a začetkoma le bolj v vojaških strokah, pozneje tudi v vladarskih. Ko so dné 13. sušca leta 1881. nihilisti strašno umorili njegovega očeta, prevzel je Aleksander III. vladarstvo Rusije v svoje roke. Mnogo se je govorilo in pisalo oni čas po listih, da hoče novi car več slobode dati svojim podanikom; a to se ni uresničilo. Drug za drugim so odstopali državniki, ki so želeli premembe, stari način vladanja se je

zopet utrdil in Pobjedonoscev, prokurator svete sinode in prijatelj trdega samovladanja, je imel vedno več veljave. Aleksander III. sam zase ni bil nasproten prostemu gibanju Rusije, a strašni nihilizem je oviral njegovo delovanje. Ti rovarji so mu bili povsodi za petami in leto za letom smo slišali o napadih in nakanah na carjevo življenje. Bog mu je sicer življenje rešil, a močno je trlo to počenje njegovega duha.

Aleksander III. je bil miroljuben vladar; sicer je mnogo storil, da okrepi in pomnoži svojo vojsko, vendar ni maral bojev.

V prospeh trgovine in kmetijstva je ukrenil marsikaj, kar bi bilo silno koristno, a mnogo dobrih mislij je ostalo le na papirju, ker ni bilo sposobnih uradnikov, da bi bili izvršili carjeve namene.

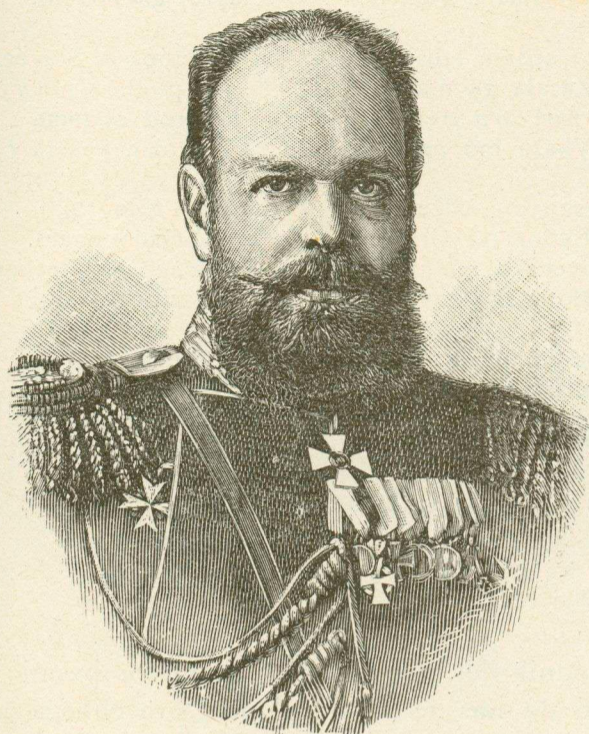

Proti židom je ravnal trdo zadnja leta, a umevno je to, ker je videl, koliko škode prizadevajo ljudstvu in celi državi.

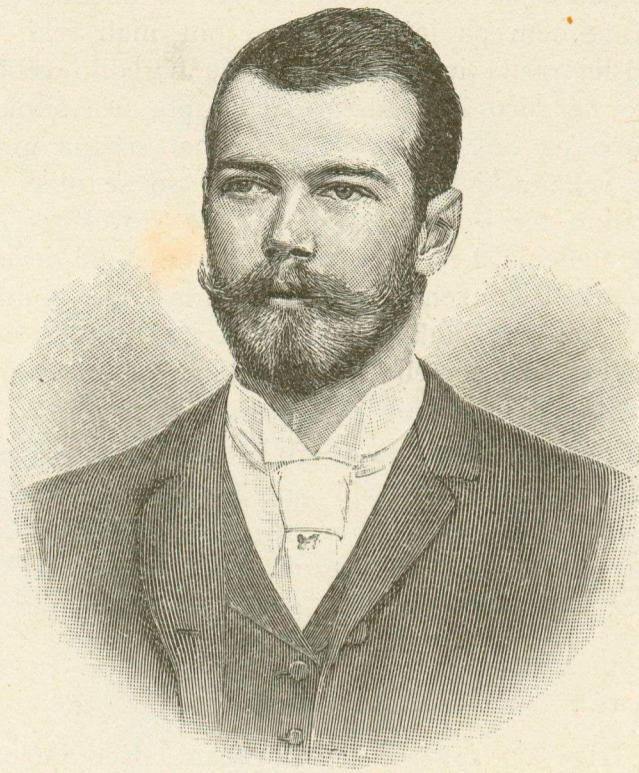
Tudi proti katoliški cerkvi je bil precëj trd. Vendar so tega najbolj krivi njegovi svetovalci. Res je pa tudi, da se je za katoliško cerkev zgo-

jala njegova prijaznost. Guvernérja v Varšavi, Gurka, je zamenjal z grofom Šuvalovom in izrazil željo, naj se guvernér ne vtika v katoliške cerkvene posle.

Nikolaj II. se ne zapira tako pred svetom kakor njegov oče, ampak se vozi in hodi sam na sprehod

† Aleksander III.

Nikolaj II.

dilo pod njegovo vlado precëj ugodnega in je car določil svojega zastopnika pri rimskem papežu.

Telesno je bil rajni cesar orjaške postave in trdnega zdravja. Poročen je bil z dansko kraljičino Dagmar, majhno pa blago in duhovito gospo. Domače življenje je bilo mirno in srečno; Aleksander III. je bil lep vzgled pravega in srečnega zakonskega življenja. V zadnji boleznì je trpel udan v voljo božjo; celó svojo družino je tolažil. Svoje otroke je ljubil in jako skrbel zanje. Imel je verno srce in je tudi svoje cerkvene dolžnosti v razkolni cerkvi izpolnjeval vestno.

Njegovo truplo so prepeljali iz Livadije v Petrograd, kjer je bil slovesen pogreb. Aleksander III. je bil najmogočnejši sedanji vladar tega sveta. Da je bil tudi najsrečnejši, ne moremo trditi. Gotovo pa bo zgodovina govorila o njem vedno le pohvalno kot dobrem krščanskem vladarju, ki je rad trpel, da je vestno izpolnil svoje dolžnosti.

Nikolaj II., car ruski. Po smrti Aleksandra III. je zasedel Nikolaj II. kot prvorojeni sin cesarski prestol. Nikolaj II. je sedaj star 25 let in je poročen z Aličo Hessensko. Telesno se Nikolaj ne more meriti z očetom, a kaj tiči v njegovi duši, tega sedaj še ne vemo. Pravijo, da bo hodil po drugih potih kakor umrli car. Pokazal se je ob nastopu vladarstva milostnega in spravljivega: odpustil je mnogim političnim obsojencem kazni, polajšal breme Poljakom, in tudi Bolgarom je zasi-

in zahaja med ljudi, bodisi očitno ali tudi nepoznan. Njegovi dvorjani ga svaré, ker ne upajo nič nihilistom, a car si ne dá svetovati v tem oziru. Bog daj, da bi bilo srečno njegovo vladanje in da se pod njim zvrši zjedinjenje iztočne cerkve s katoliško cerkvijo, kakor jo iskreno želi modri in blagi sv. oče papež Leon XIII.! To bi bila največja zasluga carjeva, pa največja sreča za Ruse in Slovanstvo.

† **Lesseps.** Sloveči Francoz, kateri je največ storil za to, da se je napravil Sueški prekop, in je vodil vse delo, Ferdinand Lesseps, je umrl dné 7. grudna m. l. Bil je jako veljaven mož ob nekem času. Rodil se je 19. listopada 1805. leta in bil v diplomatični službi, t. j. pri poslanstvu v ptujih deželah. L. 1859. je začel kopati vodno pot med Srednjim in Rdečim morjem. L. 1869. pa je bilo to težavno delo dokončano. Pogumni mož se je lotil tudi drugega dela, hotel je prekopati Panamsko ožino, a to delo mu je izpodletelo popolnoma in ga zapletlo v velike sleparije, ki so znane z imenom „panamski škandal“. Poslednji čas je bil mož že slabega uma. V njegovem življenju se kaže, kako vse mine na tem svetu, slava in imetje.

Prekop čez srednjeameriško ožino mislijo vendar-le narediti, četudi se je „Panamska družba“ končala tako žalostno. Prekopati pa mislijo ožino ne mimo Paname, ampak na obeh straneh Nikaragajskega jezera. Zjedinjene države se bodo menda lotile tega dela. Neki pomorski častnik Menocal

pravi, da bi bilo treba delati šest let in bi zadostovalo 180 milijonov goldinarjev za stroške.

Naša zemlja se preminja še vedno. Pred dobrim letom se je utrgal ogromno velik kos gore nad dolino Birahi Ganga v Himalajskem gorovju. Zemlja se je daleč na okoli tresla kakor ob močnem potresu. S tem pa je bila zaprta pot mali reki, ki je odslej rastla in rastla, da se je naredilo veliko jezero, čez uro hoda dolgo in do pol ure široko, globoko pa do 180 m. Dne 25. mal. srpana m. l. se je velikanski jez predril in vode so se ulile na pokrajino ter jo preplavile. Noben človek ni izgubil življenja, ker so se prebivalci umaknili nevarnosti še ob pravem času. — Jednako se podere tu in tam marsikak gorski sklad, večkrat tudi notranjščina naše zemeljske skorje, in nekateri mislijo, da je to največ vzrok potresom.

Najdaljši most na svetu bo gradila železniška družba čez reko Misisipi pri Novem Orleansu v Ameriki. Dolg bo 3200 m, t. j. nekaj manj kakor jedno uro hoda. Dva železniška tira bodeta šla po mostu; stal pa bo kakih 14 milijonov goldinarjev.

Naše slike.

„Ilirija oživljena.“ (Priloga.) Ker imamo resno voljo, da podamo v tem letniku Slovencem v besedi in v slikah proizvodov, kakoršne le zmorejo naše sile, in ker hoče izdajateljstvo napeti v ta namen vse svoje moči, podajemo danes naročnikom kot prilogo znamenito sliko: „Ilirija oživljena“. Ta slika nam kliče v spomin in razklada po svoje to, kar nam opeva naš Vodnik v veličastni pesmi istega naslova. Podajemo jo tukaj, ker brez nje ne morejo čitatelji prav umevati slike.

Napoleon reče: Ilirija vstan! Vstaja, izdiha: Kdo kliče na dan?	Od nekdanj snežniki So najina last, Od tód se je naša Razlegala čast.
O vitez dobrótni Kaj Ti me budiš! Daš roko mogočno, Me gori deržiš!	Je Galian hraber Na Padu, pred njim Dorašen je tresel V' ozidju se Rim.
Kaj bodem Ti dala! — Poglédam okrog, Izločit ne morem Skor svojih otrók.	Že močen na morju Ilirjan je bil, K' se ladie tesat Je Rimic vučil.
Kdo najde Metulo In Terpo, moj grad? Emona, Skardona Sta komaj poznat.	Počasi pa Rimic Na vojsko ravná, Se morja navaja Premaga obá.
Nazaj spet junake Kdo bode mi dal, Ki jih se Spartanski Je vavjoda bal?	Široko razgraja Per sedem sto lét, Al sprave sosednje Ni hotel imét.

Od severja pride
Nad njega vihár,
Nevrédne gospode
Iz viškiga vdar'.

Zdaj Branci in Gotje
In Némci slové,
Ilir pa v tamnice
Pozablene gré.

Dva sedem sto soncov
Zaraša ga mah,
Napoleon trébit
Vkaže mu prah.

Ilirsko me kliče
Latinic in Grék,
Slovensko me pravio
Domači vsi vprék.

Dobrovčan, Kotòran
Primoric, Gorénc,
Pokopjan po starim
Se zove Slovénc.

Od perviga tukaj
Stanuje moj ród,
Če vé kdo za drujga,
Naj reče, odkod?

Z Bilipam in Sandram
So jméli terd boj,
Latince po mokrim
Strahval je njih roj.

Zveličana bódem,
Zavupati smém,
Godi se eno čudo,
Naprej ga povém.

Duh stópa v Slovéncé
Napoleonov,
En zarod poganja
Prerojen ves nov.

Operto eno roko
Na Galio jmam,
Ta drugo pa Grékam
Priazno podam.

Na Grecie čelu
Korinto stoji,
Iliria v' sercu
Európe leži.

Korintu so rekli:
Helénsko okó;
Iliria perstan
Evrópinu bo.

Vodnik je mnogo trpel zaradi te pesmi. No, upamo, da nas ne bo nihče dolžil prevelikega prijateljstva do Francozov, ker smo podali to sliko. Saj nam tudi ni za to, da bi vstala Ilirija, pač pa za to, da vstane Slovenec iz onega spanja, iz katerega se še do danes ni vzbudil popolnoma. „En zarod poganja — Prerojen ves nov.“ Ali se ni Vodnik motil? Kje je oni zarod? Oh, Slovenec, in zlasti ti, mladi rod! Da bi umeval, kaj dela človeka velikega, kaj dela narod srečen in močen! Kje so naši junaki, kje so naši vodniki do slave in sreče? Svetovni mogočni tok nam pravi: „Slovenec, vstani!“ Ali vstajamo? Če ne vstajamo sedaj, pa bomo vstajali kmalu, ako nas ne varajo lepe naše nade. Naj torej tudi ta slika Slovence iz spanja kliče na delo v prosep domovini. — „Smrt nedolžnih betlehemskih otročičev.“ To sliko štejejo med najboljše, katere je slikal veliki laški mojster Guido Reni. Rojen je l. 1575. pri Bologni. Že je namerjal okoli l. 1610. popustiti popolnoma slikarstvo, a premislil se je. Da bi pokazal vso svojo živahno moč, naslikal je to prelepo sliko in jo postavil v cerkev sv. Dominika v Bologni. Njegovi vrstniki so jo jako cenili, mlajši slikarji pa radi posnemovali. Guido Reni zna slikati nenavadno lepe obraze, pa tudi povedati, kaj se godi človeku v srcu. To nam kaže naš jako lepi posnetek. Izvirna slika (še sedaj v Bologni) je 2 m 65 cm visoka, 1 m 70 cm pa široka.

Vse druge slike si razlagajo čitatelji lahko po naših spisih.

Vabilo na naročbo za l. 1895.

„Viribus unitis — z združenimi močmi.“

S prelepim geslom našega svetlega cesarja vabimo na naročbo novega letnika; rekli bi pa rajši, da vabimo na novo delo v novem letu. Saj tudi drugega namena nima naš list, kakor da budi rojake na delo.

Nekateri mislijo, da je naš list samo za lahkožive ljudi, ki nimajo nič dela, a preveč časa in denarja. Takim lahko zatrjujemo, da se naši sodelavci in naše uredništvo mnogo trudijo za dobre izdelke. V listu ne ponujamo igrač, ampak dobro premišljene stvari, v katerih umen človek lahko spozna dober namen, pridnost in duševno vrednost.

Za trdno smo uverjeni, da je naš list v katerem koli oziru tako potreben, kakor oni, ki se sklicuje na to, da je najbolj potreben in dober. List naš hoče Slovence vnemati za delo in napredek po vzorih večne Resnice in Lepote.

Ko bi bil lastnik „Dom in Svet“-a milijonar, izdajati bi hotel Slovincem list brezplačno. A ker ne zna delati zlata in tudi ne čarati, potrebuje podpore.

Večkrat smo povedali, da pri listu ne iščemo gmotnega dobička in ne iščemo hvale zase, pač pa hvale za naš narod in sadov na polju našega napredka. Jedno samo podobo damo napraviti, in povzame nam večkrat naročnino osmerih, deseterih in še več naročnikov, in tiskovnih stroškov za jedno pòlo ne preplača 29 dijaških naročnikov. Kar dobimo za list, to tudi vestno damo za list.

Zaupajoč na pomoč božjo in dobra srca naših rojakov smo naredili za novi letnik lep, a težak načrt. Tisoče in tisoče žrtvujejo Slovenci za razne namene. Videli bomo, ali hočejo umevati tudi naše delo.

Naše delo bo resnobno delo. Kar je zares važno, potrebno, koristno, to bomo obdelovali v leposlovju in v znanstvu. In s tem, da bodo naročniki list marljivo čitali in ga drugim dajali čitati, opravljali bodo ono delo za slovensko prosveto, kateremu naj so posvečene naše skromne moči.

Slovenci! Kakor jedna družina delajmo za lepe in resnične vzore! Z združenimi močmi!

Uredništvo in lastništvo „Dom in Svet“-a.

Vprašanje nad vprašanje!

Brez števila vprašanj je dandanes na dnevnem redu. Jeden vpraša to, drug drugo; vsakateri hoče dobiti odgovor. Tudi cele vrste ljudi vprašujejo: národi in stanovi vprašujejo in čakajo odgovora; vprašujejo vladarji in vprašujejo podložniki.

Zaradi tega govorimo in pišemo toliko o „vprašanjih“, n. pr. o socialnem ali družbenem vprašanju, o ženskem vprašanju, o volitvenem vprašanju, o vshodnem vprašanju, o valutnem vprašanju, pa tudi o verskem vprašanju. Zakaj?

Zato, ker so te stvari take, da ne vemo odgovora ali da ga mnogi ne vedó. Bog vsevedni pa ne pozna nobenega vprašanja. Ljudje namreč ne znajo prav urediti človeške družbe, ne znajo dati vsakomur svojega, ne znajo določiti vsakomur pravic . . . itd. Zato vedno in vedno le vprašujejo.

Mnogi pa dobro poznajo odgovor, toda ker jim ni ljub in prijeten, imajo vprašanje rajši kakor odgovor. Dokler niso še določene pravice, dá se delati, kakor se komu ljubi. Ko je pa stvar dognana, treba se je udati.

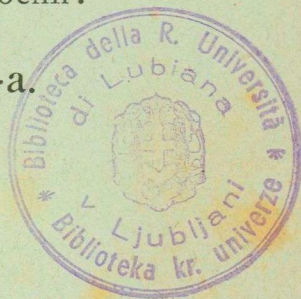
Mnogi se delajo nevedne in poprašujejo zato, da se lepše izgovarjajo. Tat, ki je ukradel uro in bil zasačen, vprašal je radovedno: „Ali je vaša? oprostite, nisem vedel.“

Rečemo lahko, da je dandanes brez števila takih prikritih in zvijačnih vprašanj. Ljudje vedó mnogokrat dobro, kaj je pravo in kaj ni, a vendar poprašujejo.

A za to nam ni toliko. Tu bi radi le povedali in naglašali, da je jedno vprašanje pred vsemi drugimi, katero treba pojasniti najprej, potem šele moremo pojasnjevati druga.

Zares smešno je, kako se prepirajo učene in neučene glave o socialnem, o kulturnem, o národnem vprašanju, predno so se dogovorile o tem, kaj je resnica in pravica. Če nasprotnik trdi, da ni nobene resnice, ali naj meni priznava, da je resnica to, kar govorim jaz?

Silno žalostno je, da se dandanes hočejo dognati vsa taka vprašanja s silo. Kdo tega ne ve? Pa tudi drugače ni mogoče. Dokler se ne dogovorimo o podlagi teh vprašanj, govorimo zastonj o vprašanjih samih. In ker se ne

moremo sporazumeti po pameti, treba je s silo, s pestjo. Kdor bolj udari, ta je dognal pravico; kdor obnemore, ta je izgubil pravdo in pravico.

In vendar tako ne sme biti. Človek ima um in pamet, da spozna, kaj je pravo in dobro; jezik imamo, da se pomenimo, ne pa pestij za to, da se pobivamo.

Kdor to pomisli, razvidi, da bi vsa ona vprašanja ponehala in se razgubila sama ob sebi, ko bi hoteli domeniti se o glavnem vprašanju. Katero pa je to?

Glavno vprašanje med vsemi drugimi je — versko vprašanje, namreč: katera vera je prava, katero prepričanje je resnično. Glavno vprašanje je to, ali je človek sam svoj, ali pa stvar božja; ali je samo kup blata, ali ima tudi dušo; ali ni po smrti nič, ali je še življenje. To so vprašanja, ljudje božji, za katera se Vam treba pobrigati, ne pa najprej za zmedene teorije socialistov!

Kdor je prepričan o Bogu, duši, nesmrtnosti, ta vé prav dobro, kako treba odgovoriti vprašanju kateremukoli. Bog je resnica in pravica: po njem se treba ravnati, da smo dobri in srečni. V tem odgovoru je vse jasno kakor v belem dnevu.

Kdor ne pripoznava Boga za gospodarja, ta tudi človeka ne pripoznava za gospodarja in ne nobene oblasti. In takemu bi dokazovali, da mora biti pokoren državi ali cerkvi?

Versko vprašanje je bilo vedno in bo tudi vedno najimenitnejše za človeka tukaj na zemlji. V tem vprašanju sta dve stvari, ob katerih se vrti kakor ob stečajih vsa modrost človeška: Bog in človek.

Da, pra-staro je to vprašanje, najstarejši zgodovinski spomeniki nam pravijo o njem.

A tudi novo je, vedno in obče zanimivo, kakor bi se bilo šele sedaj razglasilo človeštvu.

Z neumevno silo se trudijo dandanes mogočneži, da bi versko vprašanje zatrli. Naznanjajo vsakomur, da je vera že v poslednjih izdihljajih.

Toda pomisliti nečejo, da narava človeška je neizpremenljiva. Če je bilo nekdanj versko vprašanje prvo, dá se morda dandanes za nekaj časa potlačiti, a zadušiti se ne dá.

Pa kako grozno krivično ravnajo zoper svojo pamet oni, ki se ogibajo verskega vprašanja! Saj imamo pamet, da spoznavamo resnico. V veri treba povedati najprej, ali je resnica, da je Bog in da je duša nesmrtna. Torej se gre v veri za resnico in sicer za najvišjo resnico, ali najgroznejšo zmoto.

Ali je naša vera resnična, ali je pa samo zmota, ali celó hudobna prevara? Do dna, do dna!

Kdor samo vpraša, ali pa ošabno odkimuje: „Ne vem, ne vem“, ta je ali velik nespametnik, ali pa ohol domišljavec.

Versko vprašanje mora zopet priti na površje in sicer tako, da se zanimamo zanje z vsemi duševnimi močmi, da spravimo na dan resnico, da se o njej trdno prepričamo in potem po njej ravnamo.

Gotovo je to: Naša katoliška vera je ali resnična, ali ni. Jedno ali drugo se mora dati dokazati. Laž se mora dati zaslediti in pribiti na sramotno desko, in resnica se mora dati spoznati, da jo povzdignemo na svečnik.

Kdo je dokazal, da je naša vera lažniva? In kdor more to dokazati, naj stopi kot duševni Golijat na bojišče in naj pobije vse dokaze, ki zagovarjajo našo vero: Naj stopi! V tem boju ne more nihče ničesa izgubiti. Zakaj prevaro izgubiti — to ni izguba; resnici se dati premagati, to je najslavnejša zmaga.

Versko vprašanje mora zopet na površje, a v miru. V Turinu so neverci napravili nedavno sramotilno igro, v kateri so naravnost smešili Kristusa. Take órgije so sramota ne samo devetnajstega veka ampak celega človeštva. Na ta način, s sramotenjem ali s silo ali z zaničevanjem ne pridemo nikdar do drugega kakor do barbarstva, do divjosti.

Močna in mirna ljubezen do resnične nas vodi do čiste svetlobe.

Versko vprašanje mora tudi med Slovenci na površje, da se vendar domenimo in združimo. Kaj nas loči? Verjemite, da ne toliko narodnostno, kolikor versko vprašanje. Vse me uči, da je med nami tako-le: Kdor spoznava, kakšna mati ga je rodila, ta nima nič pomislekov, da ne bi bil narodnjak z dušo in telesom. Kar se tiče vere?? O, v tem je vse drugače. Vera prime človeka in ga hoče imeti popolnoma, človek pa se ustavlja.

Ali ne veste, da verovati ni kar si bodi? Verovati ali ne verovati, to je včasih tako, kakor živeti in ne živeti.

Da bi pač oni, katerim tli to vprašanje v dnu srca kakor iskrica pod pepelom, vzdramili se in sklenili, da hočejo dognati to vprašanje!

A tudi oni, ki hoté druge pridobiti za vero, morajo vedeti, da ima um v veri svoje neizbrisljive pravice. Prav zato moremo verovati, ker imamo um; prav zato moremo tudi druge privesti do vere, ker imajo pamet in razsodnost. Kjer ne sveti prirodna luč pameti, tam tudi ne vzbuja k veri nadnaravna luč božje milosti.

Torej versko vprašanje, vprašanje o najvišjih resnicah, na dan! To vam je ono čisto človeško vprašanje, v katerem dobimo odgovor za vsako drugo: narodnostno, socialno, politično — in ono tako zakrito vprašanje našega srca, vprašanje srčnega mirú in notranje sreče.

Dr. Fr. L.